

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА КИТАЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	7
1.1 Торговельна політика Китаю на світовому ринку.....	7
1.2 Особливості економіки Китайської Народної Республіки.....	21
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КИТАЙСЬКОЇ ТОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ.....	29
2.1 Аналіз зовнішньої торгівлі Китаю.....	29
2.2 Торгова війна між США та Китаєм.....	38
2.3 Тенденції розвитку українсько-китайських торговельних відносин.....	47
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	60
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПЕРСПЕКТИВНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КИТАЄМ.....	62
3.1 Механізми розширення зовнішньої торгівлі України з Китаєм.....	62

3.2 Напрями підвищення ефективності торговельної політики України з Китаєм.....	65
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III.....	69
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	76

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі від того наскільки розвинута економіка країни залежить її місце на світовому рівні і тут головним є ефективне здійснення зовнішньоторговельної політики. Залежно від того як будується стратегія зовнішньої торгівлі та який курс вибере країна (протекціонізм чи політика «відкритих дверей») такими будуть її зовнішньоекономічні результати, а також такий буде вплив на світову торгівлю. Це все в свою чергу впливає на внутрішньо економічний стан країни. Історія розвитку стратегії зовнішньої торгівлі Китаю заслуговує на увагу, тому що за останні 40 років внаслідок простої зміни курсу своєї зовнішньоторговельної політики країна змогла досягти небачених результатів і є одним з основних торгових партнерів провідних економік світу.

Досліджуючи позиції Китаю у світових рейтингах можна відмітити що країна займає високі позиції поступаючись лише США. Китай демонструє надзвичайно високі темпи росту економіки, які в декілька разів переважають темпи промислового розвитку розвинутих країн. При чому економічний розвиток є не тільки високим, а й стабільно зростаючим. За роки трансформації, реформ і модернізації, країна не тільки вийшла на 2 місце в світі за обсягом ВВП, але і досягла якісного прогресу в усіх напрямках розвитку держави.

Піднебесна змінюється щоденно. Сьогодні Китай є потужною промислово-торговельною державою, країною з найбільшим об'ємом золотовалютних резервів.

Великий інтерес для України представляє Китай не тільки в економічному співробітництві але й в плані модернізації економіки. На прикладі Китаю показано як часткові реформи призводять до позитивних змін в економіці. Для України як і для багатьох країн з перехідною економікою цікавий досвід Китаю, який проявляється в постійній зміні економічних реформ для підвищення життєвого рівня населення.

Дослідження економіки Китаю відображено у роботах вітчизняних та закордонних дослідників: О. Шенкера, У. Сяоцю, В. Юрчишина, Б. Рубцової, В. Миронова, А. Островського, О. Маслова, О. Фаши, Ч. Веньфеня, В. Дуна та інших.

Досвід успішних економічних реформ Китаю, завжди перебуває у фокусі уваги науковців та дослідників

Зовнішня торгівля КНР була предметом дослідження китайських вчених Ван Пена, Чена Хунцзе, Чжана Юаня та Лі Чжоу.

Ключова мета торговельної війни, полягає не в тому, щоб зрівняти американо-китайський торговельний баланс, збільшивши експорт з США до КНР. А у тому, щоби значною мірою перекрити Китаю доступ до американських технологій і тим самим запобігти його перетворенню на світового лідера інновацій та провідну наддержаву.

На сучасному етапі економіка Китаю розвивається надзвичайно швидкими темпами, що має безпосередній вплив на світову економіку через зростаючі обсяги експорту. Враховуючи важливе значення Китаю у зовнішній торгівлі України, його істотний вплив на розвиток вітчизняної економіки можна стверджувати про актуальність теми дослідження.

Мета дипломної роботи проаналізувати доміанти китайської торгової політики на світовому ринку з метою використання можливостей для України.

У відповідності із окресленою метою з'являється необхідність у **вирішенні наступних завдань**:

- висвітлити торговельну політику Китаю на світовому ринку;
- розглянути особливості економіки Китаю;
- проаналізувати зовнішню торгівлю Китаю;
- описати причини торгівельної війни між США та Китаєм;
- дослідити доміантні чинники та тенденції розвитку україно-китайських торговельних відносин;
- запропонувати механізми розширення зовнішньої торгівлі;
- обґрунтувати напрями підвищення торговельної політики України з Китаєм;

Об'єкт дослідження – торгова політика Китаю.

Предмет дослідження – торговельні відносини України та КНР.

Методи дослідження. У процесі роботи були використані загальні та спеціальні методи дослідження: історичний метод для опису трансформації економічної позиції Китаю, порівняльного методу для аналізу макроекономічних показників, структурного методу для визначення основних складових у зовнішній торгівлі Китаю, розробка рекомендацій та заходів щодо модернізації економіки України.

Теоретичною та методологічною основою дипломної роботи слугували наукові праці, статті та монографії провідних вітчизняних та зарубіжних науковців, які займались вивченням економіки Китаю, здійсненням реформ.

Інформаційна база роботи. Основними інформаційними джерелами, що були використані в дипломній роботі виступили статистичні та аналітичні матеріали міжнародних організацій, насамперед Конференції ООН з торгівлі

та розвитку (ЮНКТАД), Світового банку, Всесвітньої організації інтелектуальної власності, служби статистики Китаю – Національного бюро статистики КНР, а також статистичних щорічників, публікацій ООН тощо.

Наукова новизна отриманих результатів представленої роботи полягає в визначенні особливостей торговельної політики Китаю в сучасних умовах та аналізу домінуючих тенденцій, визначенні чинників зростання економіки Китаю та визначенні пропозицій щодо українсько-китайського торгового співробітництва.

Апробація. Результати дипломної роботи були апробовані на міжнародній науково-практичній інтернет-конференції молодих вчених та студентів «Розвиток міжнародних відносин України та країн Вишеградської четвірки» 4-5 грудня 2019 року та на міжнародному круглому столі «Вишеградська четвірка і Україна: напрямки, механізми і форми партнерства» 1 грудня 2020 року.

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел із 55 найменувань. Повний текст роботи становить 79 сторінок, із них 73 сторінка основного тексту, що містить 15 рисунків та 12 таблиць.

У першому розділі роботи «Зовнішньоторговельна політика Китаю в сучасних умовах» висвітлено основні теоретичні моделі економічного зростання в Китаї, описано розвиток економіки в другій половині ХХ ст. та визначено сучасну китайську економіку.

У другому розділі роботи «Аналіз домінуючих тенденцій торговельних відносин між Україною та КНР» проаналізовано основні макроекономічні показники економіки Китаю, показано чинники, які впливають на зростання економіки країни та визначено роль Китаю в Азіатсько-Тихоокеанському економічному співробітництві.

У третьому розділі роботи «Шляхи перспективного співробітництва між Україною та Китаєм» виявлено основні напрямки україно-китайського

торгового співробітництва, розглянуто основні проблеми економіки України та розроблено заходи щодо модернізації української економіки.

РОЗДІЛ 1. ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА КИТАЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

1.1 Торговельна політика Китаю на світовому ринку

Торговельна політика – комплекс заходів, які приймають для регулювання взаємовідносин між господарськими суб'єктами у сфері торгівлі. На даному етапі торговельна політика є втілення інструментів політичної та економічної діяльності держав. Є два основні види зовнішньо-торговельної політики, це вільна торгівля та протекціонізм.

Вільна торгівля – політика мінімального втручання держави в зовнішню торгівлю. Термін «вільна торгівля» означає такі торгівельні відносини, при яких група осіб або держава можуть вільно ввійти в ринкові відносини: продавати, купувати або обмінювати товари за вільними цінами. Зовнішня торгівля тут розвивається на основі дії ринкових механізмів: цін, попиту, пропозиції, конкуренції.

Протекціонізм – економічна політика держави, спрямована на підтримку

національної економіки від іноземної конкуренції. При застосуванні протекціоністської політики існує певний рівень втручання держави, яка і координує торгівельну політику. При цьому здійснюється обмеження ввозу імпортованих товарів, знижується їхня конкурентоздатність у порівнянні з товарами національного виробництва.

Головним питанням торгівельної політики є забезпечення економічного зростання та добробуту нації і залежно від того який від того який курс обирає країна (протекціонізм чи політику «відкритих дверей») такий вона буде мати вплив на світову торгівлю.

На думку китайських фахівців раніше встановлений світовий порядок дав змогу невеликій кількості розвинутих країн здійснювати контроль за механізмом регулювання світової економіки в своїх інтересах, тим самим гальмуючи розвиток інших. Саме тому в Китаї був запроваджений змішаний тип економічної системи, який називають «ринкова економіка під державним контролем». Для успішного розвитку керівні органи Китаю повинні не випускати з рук «державне кермо» управління економікою та економічними реформами, кінцевою метою якої є – створення сучасної ринкової економіки. Саме держава має стати основним суб'єктом ринкової економіки з китайською специфікою.

Ключовими аспектами китайської економіки є:

- Зростання промислового виробництва перехід від аграрної до індустріально-аграрної моделі економіки. Внаслідок цього з сільськогосподарського до промислового сектору перейшло близько 200 млн. осіб, а частка сільського господарства у ВВП знизилась на 9,2%. Внаслідок використання розроблених у розвинутих країнах технологій, обладнання та ноу-хау значно зріс обсяг високотехнологічного експорту. Розвиток науки і освіти, створення дослідних центрів при навчальних закладах, все це забезпечується за рахунок державного фінансування, а також тут налагоджена

взаємодія між науковими центрами та промисловістю. [1]

- Важливим в економічних реформах Китаю є іноземні інвестиції. Для цього було створено спеціальні економічні зони з метою залучення прямих іноземних інвестицій, новітньої техніки та технологій, підготовки кадрів. Все це для отримання досвіду реформ всередині країни.

Ці економічні зони мали не тільки залучати інвестиції та технології за кордону, але й вивчати процеси, які відбуваються на світовому ринку. Одночасно із створенням спеціальних економічних зон, був розроблений закон про змішані підприємства в цих зонах у яких максимальну участь брали іноземні інвестори. Такі підприємства отримували пільги у оподаткуванні, а також у зовнішньоекономічній діяльності. Особливу увагу приділялася розвитку підприємств, які виробляли високотехнологічну продукцію. Важливою рисою економічної політики Китаю є те, встановлюються обмеження на внутрішнє споживання продукції, виробленої іноземними інвесторами, більшість з якої має бути вивезена з Китаю.

Китай власноруч намагався перейти від планової системи до ринкової без допомоги міжнародних організацій. Результатом став вихід Китаю на лідируючі позиції в світі по об'єму ВВП.

На протязі останніх десятиліть у КНР швидкими темпами зростає не лише економічна а й геополітична потужність. З часу утворення китайської народної республіки її положення кардинально змінились на світовому рівні. Країна пройшла довгий і не легкий шлях але вона змогла перетворитися від сталої країни в промислово аграрну країну. За статистикою КНР посідає перше місце по чисельності населення (приблизно 1,415 млрд. осіб станом на 2018 рік) і третє місце після Росії і Антарктиди за розмірами території. [43;37]

У світовому рейтингу за рівнем економічного розвитку Китай займає друге місце після США відстаючи лишень на 7 трильйонів дол. США.

Основною особливістю зовнішньоторговельної політики Китаю є те, що на сьогоднішній день зовнішня політика Китаю повністю регулюється

державою. Державне регулювання направлене на те щоб правильно реформувати зовнішню торгівлю. Головною метою його є ефективне використання зовнішніх чинників: експорту та імпорту. В процесі економічних реформ мінялися державні підходи до розвитку національної економіки і зовнішньої торгівлі. Держава повністю здійснює управління над імпортом і експортом товарів. Регулюючи роль держава дозволила планомірно розвивати економіку Китаю і не дала їй скотитися до хаосу.

Державна система регулювання розвитку економіки припускає декілька задач: створення можливостей зовнішньоторговельної діяльності всіх корпорацій, напрям і заохочення діяльності всіх корпорацій, що виробляють в Китаї, розвивати свою зовнішньоторговельну діяльність. В рамках цих принципів проводиться величезна робота, в якій зацікавлено все китайське суспільство і разом з тим практично всі беруть участь в реалізації даних програм, але одночасно немає жорсткого регулювання, при дуже уважному контролі за діяльністю підприємців (рис.1)

Управління зовнішньоекономічною діяльністю напряму здійснює Міністерство комерції і додані йому для цього підрозділи, але такі функції, як формування пакету законів про оподаткування і обкладення товарів митними зборами розв'язуються на рівні інших державних підрозділів, що беруть активну участь в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю КНР.

Основну функцію управління зовнішньою торгівлею товарами, послугами, інтелектуальними продуктами здійснює Міністерство комерції Китаю, створене в 2003 році на базі Міністерства зовнішньої торгівлі і економічного співробітництва (МЗТЕС) [4, с.106]. Воно було сформовано в процесі модифікації механізму участі держави у вирішенні зовнішньоекономічних проблем. В результаті було вирішено сфокусувати в одному відомстві всі необхідні підрозділи для найшвидшого вирішення проблем, що виникають у зв'язку з ЗЕД (табл.1). Як правило, швидкому вирішенню проблем часто заважають міжвідомчі розмежування, тому до

складу Міністерства комерції були введені всі необхідні для швидкого вирішення департаменти. Така багаторівнева система стала похідною від потреб регулювання розвитку китайської економіки в період реформ і регулювання потоків експорту і імпорту. Міністерство торгівлі може запропонувати Державній раді обмежити імпорт товарів, якщо є надлишок даних товарів або ціна їх більше, ніж необхідно, і це негативно позначається на сальдо торгового балансу [10]. Так само поступають з експортом, направляючи його на внутрішній ринок, дотримуючись балансу в зовнішній торгівлі. Таким чином, здійснюється активне управління зовнішньою торгівлею, що повинно, на думку китайських економістів, понизити вірогідність кризи. Даний метод регулювання був апробований в період кризи 2008-2009 рр., коли уряд направив основний потік товарів на внутрішній ринок, стимулюючи купівельну активність громадян. В результаті навіть в 2009 році економіка КНР добивалася достатньо високих темпів зростання. Можна сказати, що в КНР сформований «штаб» зовнішньоекономічної діяльності.

Попри це Китай знову займає друге місце за рівнем економічного розвитку станом на 2018 рік [34].

Основними причинами процвітання КНР є:

- Промислова політика орієнтована на експорт;
- Стабільність політичної системи;
- Технологія в обмін на ринок, яка передбачала уступку частини вітчизняного ринку транснаціональним корпораціям в обмін на передачу Китаю іноземних технологій.
- Занижений курс юаня.
- Дешева робоча сила [36].

Важливим фактором розвитку Китаю була вдало реалізована зовнішньоторговельна політика яка не тільки вплинула на зовнішню економіку

сучасного Китаю але й стала важливим фактором проведення реформ в середині самої країни [28].

У 1978 році Китай розпочав впровадження політики реформ, яка стала вирішальною для розбудови ринкової економіки, а також направлена на відкритість зовнішнього світу.

Китайська республіка розпочала міжнародну торгівлю, а також дала старт прямим іноземним інвестиціями. Впровадження цих ініціатив значно підвищили рівень життя більшої частини населення Китаю, а потім дали можливість підтримати комплексні реформи [36].

Правильно скорегована торговельна політика Китаю допомогла йому успішно вийти із кризи 2009 року і в той же час покращити свої торгові показники. З відновленням світової економіки з 2011 року зовнішня торгівля Китаю почала стрімко зростати.

З січня 2009 року по грудень 2018 року в Китаї спостерігалось позитивне сальдо торгового балансу, яке залишилось негативним лише 6 місяців. Воно досягло позитивного максимуму у лютому 2016 року (близько 63,29 млрд. дол. США) та рекордно низького рівня у березні 2012 року (близько 31,5 млрд. дол. США). За період з 2016 по 2018 рік сальдо знизилось на 18,55 млрд. дол. США через повільне зростання експорту. (рис. 1.2)

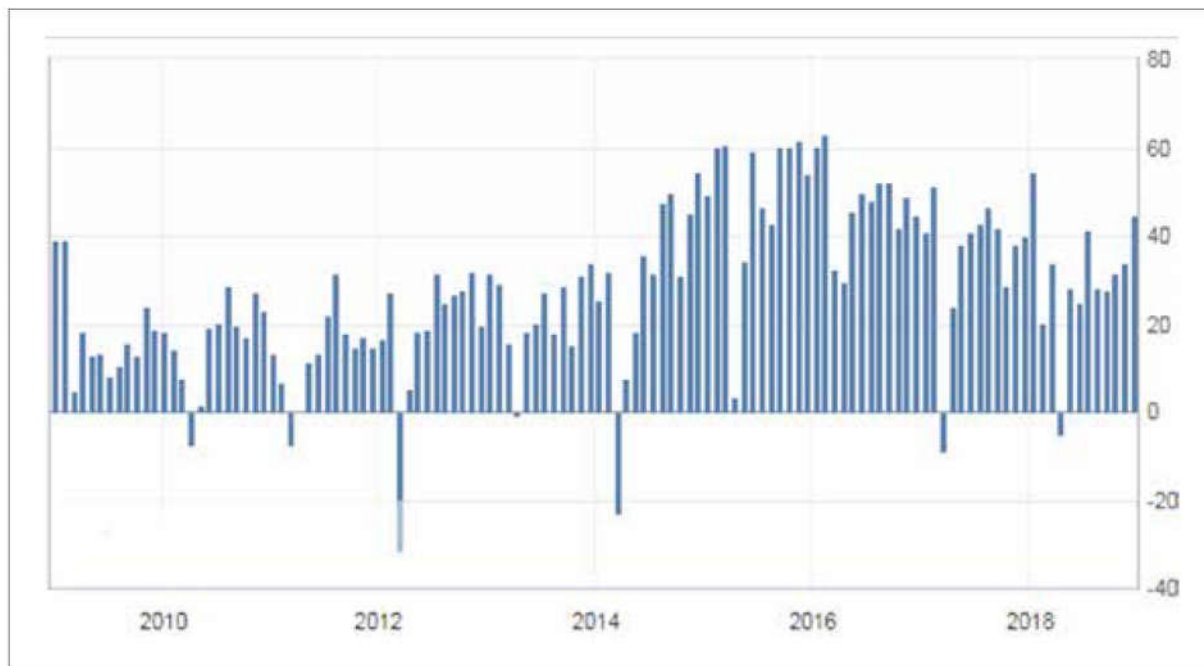

Рис. 1.2 Динаміка торговельного балансу Китаю, січень 2009 року- грудень 2018 року (млрд. дол. США)

Примітка. Використано джерело [35]

За останні десятиліття виважена політика уряду Китаю дала змогу країні стати другою за величиною економікою світу, найбільшим експортером товарів, другим за величиною імпортером товарів, другим за величиною одержувачем прямих іноземних інвестицій, найбільшим власником валютних резервів тощо. Китай починає займати провідні позиції за фінансуванням науки і досліджень, високотехнологічним експортом, патентуванням, чисельністю науково-дослідницького персоналу, постійно зростаючою продуктивністю праці за рахунок створення сильного інноваційного складника.

Навіть з урахуванням поступового уповільнення росту до 2030 року Китай може стати країною з найбільшою в світі економікою [17].

Державна система регулювання розвитку економіки припускає декілька задач: створення можливостей зовнішньоторговельної діяльності всіх корпорацій, напрям і заохочення діяльності всіх корпорацій що виробляють

продукцію в Китаї, розвивати свою зовнішньоторговельну діяльність. В рамках цих принципів проводиться величезна робота, в якій зацікавлено все китайське суспільство і разом з тим практично всі беруть участь у реалізації даних програм, але одночасно немає жорсткого регулювання, при дуже уважному контролі за діяльністю підприємства.

Відповідно до очікувань більшості експертів основне економічне зростання в 2019-2021рр. пов'язується з Китаєм, Азійсько-Тихоокеанським регіоном та регіоном Південної Азії та в цілому, які демонструють темпи зростання, які суттєво випереджають середньосвітовий рівень. Лише регіони Близького Сходу, Африки і Латинської Америки вийдуть на рівень, який трохи перевершує середньосвітові темпи зростання ВВП. Інша частина світових регіонів (країн), що включає Північну Америку, Європу і Росію, за темпами зростання ВВП буде істотно поступатися лідерам і відставати від середньосвітового рівня [18], (див. табл. 1.1).

Загальний обсяг роздрібних продажів споживчих товарів в Китаї в 2018 році досяг 380,87 млрд юанів, збільшившись на 9% в порівнянні з 2017 роком. При цьому онлайн-продажі в 2018 році збільшилися на 23,9%, до 9 трлн юанів, в 2017 році цей показник показав зростання на 32,2%. Роздрібні продажі в містах в 2018 році зросли до 32,56 трлн юанів (+ 8,8% проти 10% у 2017 році), в сільській місцевості - до 5,53 трлн юанів (+ 10,1% в порівнянні з 11,8% в минулому році), [45].

Інвестиції в основні китайські фонди в 2018 році зросли на 5,9%, до 63,56 трлн юанів. Зростання інвестицій в сільгосп підприємства склав 12,9%, в промисловість - 6,2%, в сферу послуг - 5,5% При цьому в 2017 році інвестиції збільшилися на 7,2%, до 61,3 трлн юанів. Також до кінця 2018 року населення Китаю зросло на 5,3 млн, до 1,395 млрд осіб [45].

Реальний наявний дохід на душу населення в КНР в 2018 році склав 28228 юанів, цей показник виріс на 8,7% в порівнянні з попереднім роком. При цьому дохід серед міського населення досяг рівня в 39251 юанів (+ 7,8%), а

серед сільських жителів - 14617 юанів (+ 8,8%). Індекс споживчих цін в Китаї за 2018 рік зріс на 2,1%. Ціни на продукти збільшилися на 1,9%, на послуги лікарів - на 4,3%, на одяг - на 1,2%, на житло - на 2,4%, на транспорт - на 1,7%, на споживчі товари - на 1,6%.

Сучасна економічна політика КНР спрямована на розвиток внутрішнього ринку та зменшення залежності від експорту і ПП. Стрімкий розвиток економіки зумовив зростання рівня урбанізації, зокрема вже станом на 2018 рік показник сягнув 52 %. Також скорочується рівень бідності в сільській місцевості – з 96 % у 1980 р. до 4 % у 2018 році [18,22], (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Соціально-економічний профіль КНР

Показники	1980	1990	2000	2010	2017	2018
Номінальний ВВП, млрд. дол. США	215,6	305,3	398,6	1214,9	12015	13293
ВВП на душу населення, дол. США	195	318	959	4524	8643	8857
ПП, млрд. дол. США		57	3487	40715	114734	125678
Експорт, млрд. дол. США	9,95	18,1	62,1	249,2	1577,8	2487
Імпорт, млрд. дол. США	11,1	19,9	53,3	225	1396,2	2136
Чисельність населення, осіб	966,0	993,9	1172,5	1283,2	1359,8	1395
Рівень урбанізації, %	17,9	19,4	26,4	35,9	49,2	52
Рівень бідності у сільській місцевості, %	96,2	73,5	49,8	17,2	4,5	4

Примітка. Складено автором за даними Світового банку (СБ) та Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД).

Разом із політикою відкритості, стратегія інклюзивного розвитку стала невід'ємною частиною економічних реформ китайського уряду. Починаючи з 2004 року, Китай ухвалив концепцію «гармонійного суспільства», яка базується на принципах інклюзивності: економічне зростання, рівність,

сталий та стабільний розвиток.

За даними компанії PwC, обсяг китайської економіки в 2017 році за паритетом купівельної спроможності становив 23,208 трлн. дол. США. В США цей показник дорівнював 19,5 трлн. дол. США [19], (див. табл. 1.4).

У Китаї налічується близько 700 млн користувачів інтернету і 282 млн "цифрових аборигенів" (користувачів інтернету віком менше 25 років), які прагнуть впроваджувати нові технології. Масштаби національного ринку і правильний підхід до управління і контролю в ранні роки розвитку технологій зробили Китай глобальним лідером в таких галузях, як електронна комерція і фінансові технології.

Позиції китайських вчених у світовій науці останнім часом також значно посилюються. Вражаючі темпи зростання науково-технічного потенціалу Китаю свідчать про значні успіхи у науковій сфері, що стали можливими перед усім завдяки цілеспрямованій державній політиці, яка прагне стати найбільш інноваційною державою світу в 2030 р. та світовим лідером у науковій сфері до 2049 року [19].

2017 року Китай витратив на дослідження і розробки 279 млрд. дол. США. Зараз перед країною стоїть, перш за все, завдання розвивати фундаментальну науку. Також необхідно просувати нові технології, які мають позбавити китайську економіку від залежності від важкої промисловості, яка шкодить екології.

Таблиця 1.2

Прогнозний рейтинг країн за розміром ВВП розрахованого за ПКС (паритетом купівельної спроможності) у постійних цінах 2017 року млрд. дол. США

Рейтинг країн	2017		2030 (прогноз)		2050 (прогноз)	
	країна	ВВП за ПК	країна	ВВП за ПК	країна	ВВП за ПКС

		С		С		
1.	КНР	23208	КНР	38008	КНР	58499
2.	США	19485	США	23475	Індія	44128
3.	Індія	9474	Індія	19511	США	34102
4.	Японія	5443	Японія	5606	Індонезія	10502
5.	Німеччина	4199	Індонезія	5424	Бразилія	7540

Примітка. Складено автором за даними компанії PricewaterhouseCoopers (PwC)

З 2017 року Китай впроваджує стратегію зовнішньої торгівлі, основними напрямками якої є:

1. Створення нових механізмів для постійного розвитку торгівлі: спрощена процедура торгівлі, запровадження активної політики імпорту, розробка нових видів торгівлі і розвиток переробленої торгівлі [49]. З 1 липня у Китаї діє спрощення процедури імпорту адміністрування, а також країна знижує імпортні тарифи на 1,4 тис. товарів широкого споживання. На одяг, головні убори, взуття, кухонне начиння, спортивні товари з 15,9% до 7,1%, на побутову техніку (холодильники, пральні машини з 20,5% до 8%), на побутову хімію та косметику з 8,4% до 2,9% [12].
2. Створюється найбільш привабливе інвестиційне середовище: збільшуються іноземні інвестиції в центральні та західні регіони Китаю, прискорюються випуск комплексних пілотних проєктів, розвиток реформ системи управління іноземними інвестиціями, заохочення заокеанського інвестора [49]. Китайський уряд доклад багато зусиль, щоб спростити процедуру для іноземних інвестицій, була впроваджена оптимізація умов структури та розподілу іноземних інвестицій [49]. На сьогоднішній день структура іноземних інвестицій продовжує поліпшуватись, а не обгрунтовані капіталовкладення ефективно обмежені [10].

3. Посилення захисту прав інтелектуальної власності. КНР продовжує посилювати як судовий так і адміністративний захист інтелектуальної власності, та зміцнювати відповідні механізми.
4. Створення нової платформи для міжнародного співробітництва: активне сприяння глобальній ініціативі «Один пояс, один шлях». Вона має велику підтримку більше ніж 100 країн світу, які беруть участь. Ініціатива «Один пояс один шлях» започаткована у Китаї, але можливості та вигоди, які вона приносить, належать світу. В рамках цієї ініціативи значно зміцнювались торговельні зв'язки з іншими країнами.
5. Активна участь у глобальному економічному управлінні та протистоянню протекціонізму проти державної торгової політики США, яка захищає внутрішній ринок від іноземної конкуренції шляхом використання тарифних та нетарифних інструментів. Все це негативно впливає не тільки на торгівлю між США та Китаєм але й на світову торгівлю.
6. Створення нових зон вільної торгівлі. Станом на 2018 рік, в Китаю було підписано і впроваджено 17 угод про вільну торгівлю (ЗВТ), в яких зазначалось, що більш ніж 90% тарифів будуть зведені до нуля. Ще 13 знаходяться на стадії обговорення, а 10 розглядаються. Так само, як і більш тісні економічні та партнерські угоди з Гонконгом і Макао, у Китаї діють ЗВТ з країнами та економічними блоками, такими як АСЕАН, Нова Зеландія, Сінгапур, Швейцарія, Корея та Австралія [49, с. 15-16].

Незважаючи на торгову війну з США яка розпочалась у 2018 році Китай залишається найбільшим експортером у світі. Проте торговельна війна може змінити торговельні потоки з США та Китаю, а це означає для третіх країн збільшення на їхніх ринках китайської та американської продукції. В свою чергу збільшується імпорт з третіх країн на ці ринки. Це дає поштовх для покращення можливостей двосторонньої торгівлі між Україною та Китаєм. У

2018 році Китай став 6-м найбільшим ринком для українського експорту та другим найбільшим ринком для українського імпорту.

За оцінками Reuters, R&D-витрати Китаю за 2017 рік становлять близько 2,1% ВВП, що помітно менше 2,8% у США, 2,9% у Німеччині та 3,3% в Японії. Проте, щорічні витрати країни на НДДКР зросли на 70,9% з 2012 року, а технологічні успіхи Китаю заперечувати неможливо [16].

2017 року, згідно зі звітом компанії CB Insights, Китай вперше обійшов США за обсягом інвестицій у стартапи, які розробляють алгоритми штучного інтелекту (ШІ). На частку США припадає 38% світових інвестицій у стартапи зі ШІ, а на частку Китаю - 48%. Країна також активно інвестує в такі галузі, як ядерна та відновлювальна енергетика, високошвидкісні поїзди і електромобілі. Експерти зазначають, що інноваційні досягнення Піднебесної є результатом цілеспрямованої політики держави і стосуються майже всіх сфер життя.

США продовжує працювати над покращенням рейтингових позицій, перемістившись із 4 місця в 2010 році на 3 місце в 2013 році, і на 2 місце в 2017 році. Третє місце в Індексі посіла Німеччина, четверте – Японія, а п'яте – Південна Корея. Очікується, що протягом наступних 10 років США вийде в лідери, випередивши Китай, а Німеччина і надалі замикатиме трійку лідерів промислової конкурентоспроможності [21], (табл. 1.3):

Таблиця 1.3

Світовий індекс промислової конкурентоспроможності в 2017 році та прогноз на 2021 рік

2017			2021		
Позиція	Країна	Значення індексу	Позиція	Країна	Значення індексу
1.	КНР	100	1.	США	100
2.	США	99,5	2.	КНР	93,5
3.	Німеччина	93,9	3.	Німеччина	90,8
4.	Японія	80,4	4.	Японія	78
5.	Південна Корея	76,7	5.	Індія	77,5
6.	Великобританія	75,8	6.	Південна Корея	77

7.	Тайвань	72,9	7.	Мексика	75,9
8.	Мексика	68,5	8.	Великобританія	73,8
9.	Канада	68,7	9.	Тайвань	72,1
10.	Сінгапур	68,4	10.	Канада	68,1

Примітка. Складено автором за даними Компанії Deloitte.

Таким чином, світова історія ще не знала таких масштабів і темпів індустріалізації і урбанізації, з якими вони проходили в Китаї. Швидке зростання китайської економіки надав всім країнам світу, особливо сусіднім країнам, шанс взаємопов'язаного розвитку, зробив вирішальний вплив на економічне процвітання світової економіки в кінці минулого і початку нинішнього століття.

Варто відмітити, що зростання Китаю на шляху до домінування в міжнародній торгівлі почалося зовсім недавно, проте, в середньому, зростання обсягів торгівлі КНР подвоюється кожні чотири роки останні три десятиліття. І на сьогодні кожен десятий долар в міжнародному торговельному обороті проходить через Китай. У період з 1978 по 2018рр. середні темпи зростання економіки КНР становили близько 9%, але останнім часом вони дещо знизилися [18].

Спалах коронавірусу вразив не лише людей, а й економіку КНР. Так у лютому 2020 року в уряді КНР визнали, що епідемія вірусу негативно позначиться на зовнішньоекономічній активності. За даними міністерства торгівлі Китаю спостерігається скорочення обсягів китайського імпорту на експорту.

Епідемія призвела до значного економічного шоку, скорочення випуску продукції Китаю відчувається в усьому світі. На сьогодні перспективи економічного зростання залишаються невизначеними. У січні-лютому цього року обсяг експорту та імпорту Китаю значно скоротився, це негативно впливає на основних торговельних партнерів КНР які значною мірою покладаються на деталі та компоненти китайського виробництва. Лишень за

3 місяці цього року обсяг експорту продукції впав на 17,2%, а імпорт на 4%.

Covid-19 вдарив по економіці Китаю раніше, ніж по інших країнах. Були введені жорсткі обмежувальні заходи. Через них у першому кварталі ВВП Китаю скоротився на 6,8%, але і відновлюватись економіка КНР почала раніше, ніж в інших країнах. Так в кінці липня 2020 року китайська зросла до 2,7%. Після 7 місяців спаду промислове виробництво збільшується і зростає роздріб.

Поки західна півкуля бореться з новою хвилею covid-19 і готується до нового спаду ділової активності, Китай повідомляє про зростання економіки. У опублікованому звіті китайська влада повідомила про те що економіка КНР зросла майже на 5% за липень-вересень 2020 року на додачу до зростання на 3,2% за квітень-червень. Коли країна першою у світі прийняла удар пандемії і економіка її впала на 6,8% в річному вираженні, хоча майже пів століття вона і не натякала на падіння і росла темпами до 15% на рік.

У найближчі кілька років в процесі відновлення зростання світової економіки Китай буде продовжувати відігравати важливу роль «потужного двигуна». Звичайно ж, зростання світової економіки не може покладатися тільки на китайський внесок. Китай звертається до всіх країн світу, особливо до провідних економік, з ініціативою йти по шляху з ним, зміцнювати співробітництво, працювати рука об руку, стимулювати торгівлю і інвестиції і посилено просувати структурні реформи, спільно докласти зусиль для створення інноваційної, динамічної, толерантною світової економіки. Китай обрав стратегію економічного розвитку, спрямовану на піднесення рівня життя всередині країни та на поширення його впливу і зміцнення як світової держави.

Відповідно зовнішня політика КНР стає все активнішою, як того вимагають національні інтереси другої (а незабаром і першої) економіки світу.

1.2 Особливості економіки Китайської Народної Республіки

З початку тисячоліття світова економіка вже зазнала помітних трансформацій, які продовжують докорінно змінювати світову економічну систему. До групи найбільших розвинених країн приєдналася низка країн, що розвиваються, які продемонстрували значні економічні досягнення, а відтак і змінили глобальну структуру виробництва і споживання. Так, якщо на початку тисячоліття у трьох розвинених країнах з найбільшими економіками – США, Японії та Німеччині – формувалось понад половини глобального ВВП, то у 2018 році на них припадала лише третина, натомість у найбільших країнах, що розвиваються – Китаї, Індії і Бразилії – вже створюється п'ята частина (світового ВВП). Незаперечно, такі зміни змогли відбутись як завдяки сприятливим зовнішнім обставинам, у тому числі стійкому попиту в розвинених країнах на експортну продукцію країн, що розвиваються, так і послідовним заходам економічної політики, які найкраще враховували національну специфіку [18].

В останні роки світова економіка знаходиться на стадії глибокого упорядкування, роль «тягача» для зростання світової економіки таких головних економік, як Європа, США, Японії ослабла. Незважаючи на відносно швидке зростання економіки Індії та економік інших країн, вони не можуть стати рушійною силою світової економіки через свій невеликий масштаб, а Бразилія, Росія та інші країни ще не вийшли з тіні рецесії. Разом з тим Китай прискорив темп своєї відкритості зовнішньому світу і з кожним днем збільшується ступінь злиття зі світовою економікою.

В умовах сьогодення економічний розвиток Китаю увійшов у стан «нової нормальності». Незважаючи на деяке уповільнення темпу, вдалося зберегти середньо-високий зріст, який продовжує дозволяти Китаю займатись місце в ряду головних світових економік. В даний час, середньорічний внесок КНР в зростання світової економіки перевищує 30%, відповідно Китай є головним «мотором» зростання світової економіки.

Стабільне зростання китайської економіки - це головна рушійна сила

відновлення світової економіки. За 40 років політики реформ і відкритості частка китайської економіки в світовій економіці безперервно зростала [53, с. 98].

У 2019 році економіка розвинених країнах, становить 2%, а в країнах, що розвиваються, і країнах з ринком, що формується, - 4,2%. У 2020-2021 роках темпи зростання становитимуть у розвинених країнах відповідно 1,6% і 1,5%, а в країнах, що розвиваються 4,5% і 4,6% відповідно [18], (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Темпи зростання світового ВВП в 2016-2018рр.

	2016	2017	2018
Світ	2,4	3,1	3,0
Розвинені країни	1,7	2,3	2,2
США	1,6	2,2	2,9
Єврозона	1,9	2,4	1,9
Японія	0,6	1,9	0,8
Нові ринки та країни, що розвиваються (EMDE)	3,7	4,3	4,2
Східна Азія і Тихий океан	6,3	6,6	6,3
КНР	6,7	6,9	6,5
Індонезія	5,0	5,1	5,2
Таїланд	3,3	3,9	4,1
Європа та Центральна Азія	1,7	4,0	3,1
Росія	-0,2	1,5	1,6
Туреччина	3,2	7,4	3,5
Польща	3,1	4,8	5,0
Латинська Америка і Карибський басейн	-1,5	0,8	0,6
Бразилія	-3,3	1,1	1,2
Мексика	2,9	2,1	2,1
Аргентина	-1,8	2,9	-2,8
Близький Схід і Північна Африка	5,1	1,2	1,7
Південна Азія	7,5	6,2	6,9
Індія	7,1	6,7	7,3
Пакистан	4,6	5,4	5,8
Бангладеш	7,1	7,3	7,9
Африка на південь від Сахари	1,3	2,6	2,7

Примітка. Складено автором за даними Світового банку (СБ). [18]

Відповідно до очікувань більшості експертів основне економічне зростання в 2019-2021рр. пов'язується з Китаєм, Азійсько-Тихоокеанським регіоном та регіоном Південної Азії та в цілому, які демонструють темпи

зростання, які суттєво випереджають середньосвітовий рівень. Лише регіони Близького Сходу, Африки і Латинської Америки вийдуть на рівень, який трохи перевершує середньосвітові темпи зростання ВВП. Інша частина світових регіонів (країн), що включає Північну Америку, Європу і Росію, за темпами зростання ВВП буде істотно поступатися лідерам і відставати від середньосвітового рівня [18], (див. табл. 1.1).

Світовий банк понизив зростання економіки США у 2019 році до 2%, у 2020 році до 1,6%. У 2021 році передбачається ослаблення до 1,5%. Економіка Єврозони у 2019 зростає на 1,6%, у 2020 році на 1,5%, а в 2021 році має збільшитись на 1,3% [18], (рис. 1.3.).

Державне статистичне управління Китаю повідомляє, що в 2018 році темпи економічного зростання ВВП в країні склали 6,5%, а це найнижчий показник з 1990 року, тобто за останні 28 років. У 2017 році темпи зростання китайської економіки досягали 6,9% [18].

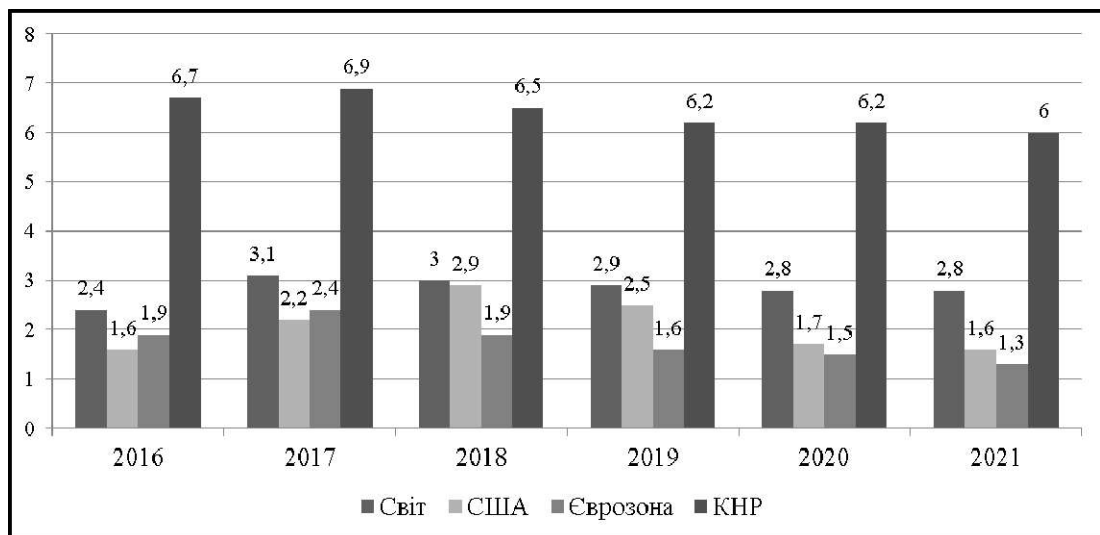

Рис. 1.3. Темпи зростання світового ВВП в США, Єврозоні та КНР в 2016-2018рр. та прогноз на 2019-2021рр., (%).

Примітка. Використано джерело [18]

За даними Світового банку падіння темпів зростання продовжиться,

перш ніж почнетися поліпшення. У 2019-2020 роках темпи зростання зменшились до 6,2%, а в 2021 році очікується до 6%. У числі причин, пов'язаних зі зниженням темпів зростання КНР, фахівці називали торговельну війну з США, а також слабкий внутрішній попит та інвестиційну активність [18], (рис. 1.4.):

ВВП Китаю у 2017 році становив 12,015 трлн дол. США (3 місце у світі після ЄС і США). Згідно з розрахунками, в 2018 році ВВП Китаю склав 90,03 трлн юанів. У першому кварталі 2018 року ВВП зріс на 6,8%, у другому - на 6,7%, в третьому - на 6,5%, в четвертому - на 6,4% [18].

Варто відмітити, що зростання Китаю на шляху до домінування в міжнародній торгівлі почалося зовсім недавно, проте, в середньому, зростання обсягів торгівлі КНР подвоюється кожні чотири роки останні три десятиліття. І на сьогодні кожен десятий долар в міжнародному торговельному обороті проходить через Китай. У період з 1978 по 2018рр. середні темпи зростання економіки КНР становили близько 9%, але останнім часом вони дещо знизилися [18].

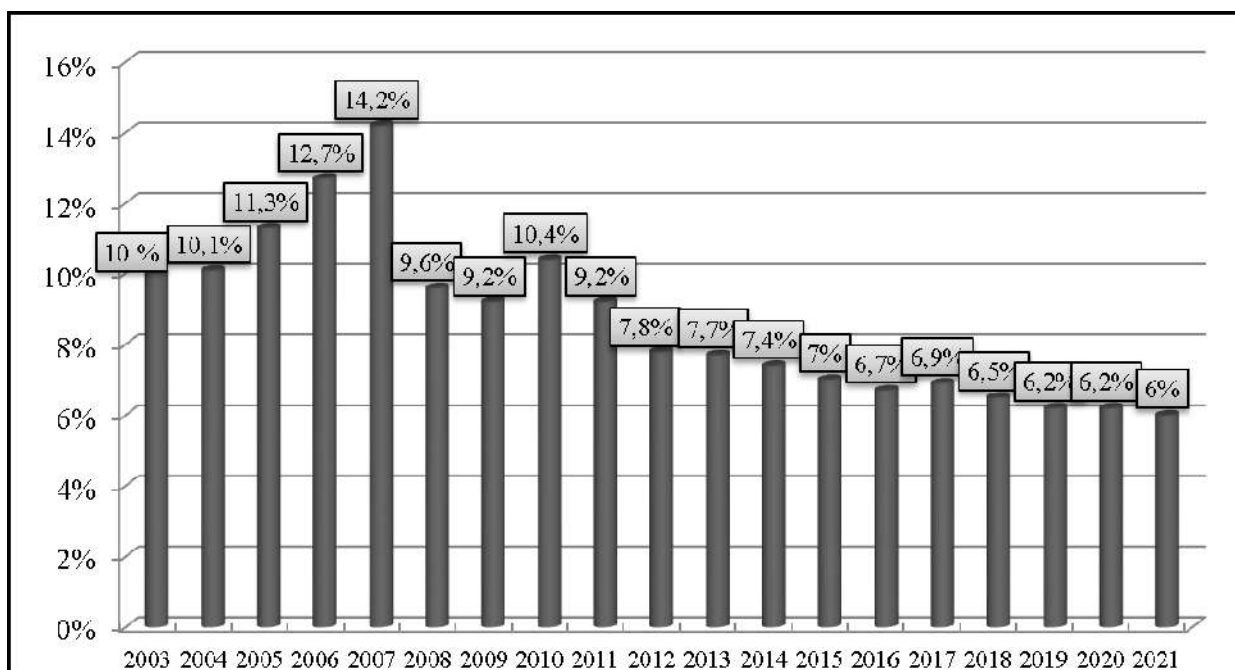

Рис. 1. 4. Темпи росту ВВП Китаю в період 2003-2018рр. та прогноз на 2019-2021рр., (%).

Примітка. Використано джерело [18]

В 2017 році середньорічний внесок китайської економіки в зростання світової економіки досяг 33,2%, посівши перше місце в світі. В аналогічний період вклади США і Європи склали 16,8% і 4,4% відповідно [18], (табл. 1.5):

Таблиця 1.5

Внесок КНР та США у світову економіку в 2012-2018рр.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
КНР	31,7%	32,5%	29,7%	30,0%	30,5%	33,%	35,%
США	20,4%	15,2%	19,6%	21,9%	16,3%	17,%	17,%

Примітка. Складено автором за даними Світового банку [18]

За даними Світового банку, протягом 2017-2019 років світова економіка зросла на 6,5 трлн дол. США (на даний момент вона становить близько 80 трлн дол. США). ВВП США - це приблизно 1/4 світової економіки (20,4 трлн дол. США), а ВВП Китаю - 14 трлн дол. США [18].

При цьому, внесок США у приріст світової економіки в цьому періоді складає близько 17,9%, внесок Китаю – 35,2%, країн Єврозони – 7,9%, Індії – 8,6%, Індонезії – 2,5%, а Південної Кореї - 2%. Внесок інших країн у зростання світової економіки за цей період складає менше 2%. Наприклад, внесок Австралії становить 1,8%, Канади - 1,7%, Великої Британії - 1,6%, Росії - 1% [18], (рис. 1.5.)

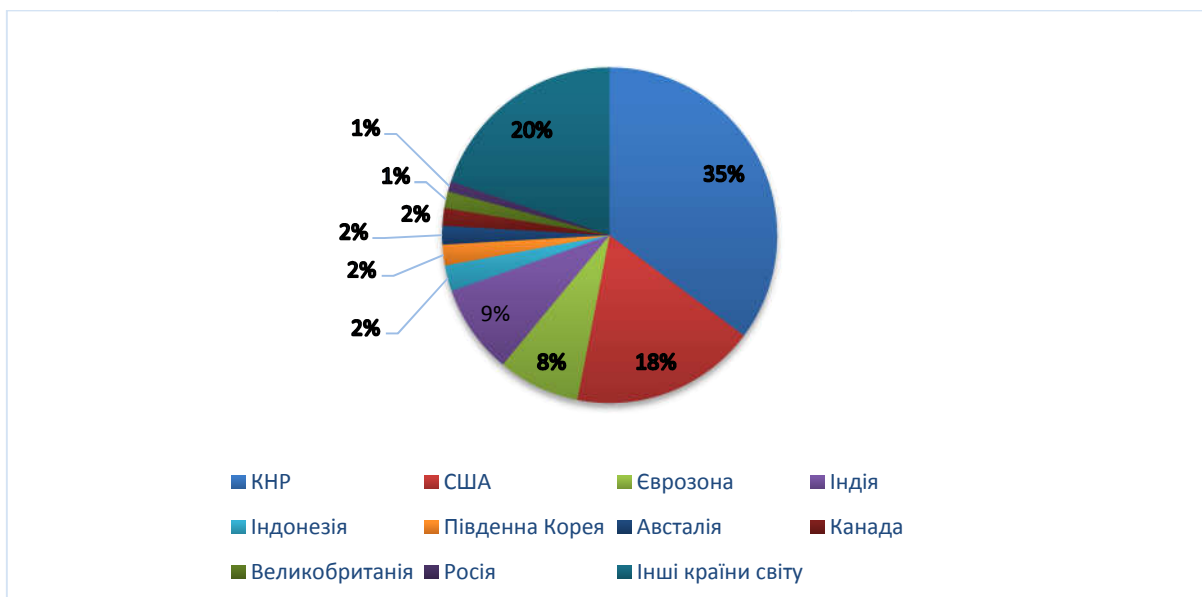

Рис. 1.5. Середньорічний внесок країн у світову економіку в 2017-2019рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Світового банку (СБ) [18]

Питання подолання нерівності в регіональному розвитку є нагальним для китайського уряду. За 40 років Китай здійснив соціально-економічний прорив. З 1978-го по 2018 рік економіка Китаю зростає в середньому на 9 % щорічно. Показники номінального ВВП та ВВП на душу населення зросли в 56 та 38 разів відповідно. Такі високі темпи зростання економіки забезпечені позитивним торговельним сальдо та притоком іноземних інвестицій.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

Система управління зовнішньоекономічної діяльності Китаю відрізняється високим ступенем гнучкості і ефективності.

Держава визначає стратегію розвитку зовнішньої торгівлі, встановлює та вдосконалює механізми стимулювання зовнішньої торгівлі. На всіх етапах розвиток зовнішньої торгівлі тісно зв'язаний з державними планами розвитку економіки КНР, із завданнями її модернізації та розвитку. Зовнішньоторговельний чинник в руках держави був ефективним інструментом здійснення індустріалізації країни, її модернізації.

Державні органи КНР використовують широкий арсенал тарифних і нетарифних інструментів. Разом з цим використовується арсенал методів, які можна визначити як особливо китайські. При цьому тарифи поділяються на загальні та приференційні. В китайській практиці використовуються і тимчасові і спеціальні імпорتنі мита, два види експортних квот, діють системи обкладення товарів внутрішніми податками.

На сучасному етапі Китай за своїм економічним розвитком середнім темпом економічного зростання, зовнішніми торговельними відносинами, населенням, площею посідає в рейтингах одні із перших місць в порівнянні з іншими країнами і таким чином значно впливає на світову економіку.

Наприклад, станом на 2018 рік, Китай посідає 2 місце після США у світовому рейтингу за рівнем економічного розвитку.

Однією із найважливіших причин його глобалізації стало саме реформування зовнішньоторговельної політики. Лише після вирішальної зміни його курсу, а саме, переорієнтування на політику «відкритих дверей», економічні показники Китаю почали показувати позитивні зміни.

Загалом, науковці виділяють в історії розвитку зовнішньоторговельної політики два етапи (до вступу в СОТ (1980-2001 рр.) і після (з 2001 - до сьогодні)) під час яких була здійснена і продовжується здійснюватися максимальна лібералізація його зовнішньої торгівлі.

Серед основних партнерів зовнішньої торгівлі Китаю можна виділити США, ЄС, Гонконг та АСЕАН. Найбільше він експортує високо-технологічну продукцію, одяг, текстиль, взуття, меблі, двигуни і генератори, інтегральні схеми і т. д. а імпортує – механічну та електротехнічну продукцію, високотехнологічні товари, сиру нафту і т. д.

На сьогодні, Китай зосереджує свою увагу на такі напрямки зовнішньоторговельної політики:

1) Впровадження більш активної політики імпорту, спрощення процедур торгівлі, розробка нових видів торгівлі і сприяння інноваційному розвитку переробної торгівлі;

2) Заохочення іноземних інвестицій в центральні і західні регіони Китаю, прискорення випуску комплексних пілотних проектів щодо створення нових інституцій відкритої економіки, просування реформи системи управління іноземними інвестиціями, сприяння заокеанського інвестиційного співробітництва;

3) Посилення захисту прав інтелектуальної власності;

4) Розробка пілотних зон вільної торгівлі.

5) Підтримка економічної глобалізації та створення нової платформи для міжнародного співробітництва в ініціативі «Один пояс, один шлях».

6) Активна участь у глобальному економічному управлінні та протистоянні протекціонізму.

7) Створення нових зон вільної торгівлі (ЗВТ) та сприяння лібералізації торгівлі та інвестицій в них.

Таким чином, політика КНР щодо зовнішньої торгівлі досить ефективна, але продовжує залишатись у фазі трансформації, має залежність від зовнішнього ринку і не зважаючи на активну протидію «протекціоністській» політиці, Китай веде торгову війну з США, в якій і застосовує засоби останньої.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КИТАЙСЬКОЇ ТОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ

2.1 Аналіз зовнішньої торгівлі Китаю

КНР є лідером за темпами економічного розвитку серед країн Азійського регіону. Її частка у глобальній торгівлі постійно збільшується, а на ринках постійно зростає.

Китайська Народна Республіка є найбільший у світі виробником товарів та експортером, вплив якого на світову торгівлю постійно збільшується. За останні роки Китай модернізував своє виробництво та проводить переорієнтацію своїх дешевих споживчих товарів та напівфабрикатів на готову продукцію яка має високотехнологічну складову і це посилює конкуренцію з боку китайських виробників на зовнішніх ринках [18].

КНР посідає перше місце за чисельністю населення, друге місце – за розміром економіки, третє – за територією. Серед країн що експортують свій капітал за кордон вона займає одне з перших місць а також важливе місце по залученню іноземних інвестицій. У КНР має великі запаси мінеральних ресурсів, велику кількість робочої сили, показує високі темпи економічного зростання. ВВП на душу населення в 2019 році склав 8 643 долари США. КНР розглядає Україну як одну з авторитетних держав в Європі.

Завдяки грамотній політиці виробництва Китай реалізував свої конкурентні переваги використавши робочу силу та великий потенціал внутрішнього ринку. Він в той же час починає випускати велику кількість різноманітної продукції.

Китай став частиною глобальної економіки. Він найбільший у світі експортер з часткою понад 13%. У Китаї працюють 12 зі 100 найдорожчих компаній світу. За короткий час КНР змогла створити надзвичайне багатство для себе і тих, хто веде з нею справи. Пекін вважає цілі напрямки виробництва

стратегічними. Китайська програма «Зроблено в Китаї 2025» передбачає використання субсидій і протекцій для досягнення лідерства у 10 індустріях, серед яких авіаційна, технологічна та енергетична. На ці галузі в сукупності припадає близько 40% китайського виробництва [18].

За обсягами зовнішньої торгівлі товарами КНР протягом 1978-2013 рік піднялася з 29 місця на 1 і зайняла 2 місце на протязі 2012-2018рр. [40]

У 2018 році кількість імпорту та експорту китайських товарів приблизно становила 4 561 056 млн. дол. США.

Дивлячись на таблицю 2.1 видно, що експорт товарів зменшився до 2 499 457 млн. дол. США, а імпорт становив 2 078 386 млн. дол. США [32]. За торгівлею зовнішніми послугами протягом 1982-2018рр. Китай піднявся з 34 місця на 2. В таблиці зазначено що експорт послуг збільшився до 281 651 млн. дол. США, а імпорт 496 697 млн. дол. США. [32].

Табл. 2.1

Основні показники зовнішньою торгівлі Китаю протягом 2013-2019 рр. (млн. дол. США)

Зовнішньоторговельні цінності	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Імпорт товарів (млн.дол.США)	1 681 951	1 587 431	1 843 793	2 135 748	2 078 386
Експорт товарів (млн.дол.США)	2 274 949	2 098 161	2 263 345	2 486 695	2 499 547
Імпорт послуг (млн.дол.США)	466 330	453 014	464 133	520 683	496 967
Експорт послуг (млн.дол.США)	285 476	208 488	226 389	269 697	281 651

Примітка. Складено автором за даними [48;32]

Обсяг експорту за 2018 рік збільшився для виробів з необробленого алюмінію (25,5%), металопродукцію (33,1%), рису (2,1%).

Основними торгівельними партнерами Китаю за кількістю експорту та імпорту є США та країни ЄС. Також торгівельними партнерами є Японія, Австралія, Гонконг, Тайвань. (табл. 2.2)

Основною експортною продукцією Китаю є високотехнологічна продукція, електрична та механічна продукція, взуття, текстиль, одяг, меблі, кераміка, вироби з пластмаси, генератори та двигуни.

Таблиця 2.2

Основні торговельні партнери Китаю за обсягом експорту та імпорту станом на 2018 рік

№	Країна-експортер	Країна-імпортер
1	США	ЄС: Німеччина
2	Гонконг	Країни АСЕАН: – Малайзія, – Південна Корея, – Японія, – Тайвань
3	ЄС: – Німеччина, – Великобританія, – Нідерланди	США
4	Країни АСЕАН: – В'єтнам, – Японія, – Південна Корея, – Індія	Австралія

Примітка. Використано джерело [40;42]

Серед найбільших торговельних партнерів експорт збільшився до ЄС (15,3%), країн АСЕАН (12,5%), Японії (5,7%), Південної Кореї (14,4%), Тайваню (13,3%), Австралії (19,1%). За те експорт до США скоротився на 2,4%.

Серед імпортерів провідна роль належить ЄС та АСЕАН, а також Японії, Республіка Корея, США, Тайвань. Великими темпами проходить торгівля Китаю з країнами Африки, які в свою чергу є джерелом надходження мінеральної сировини та палива. Ця торговельна економічна співпраця є

вигідною, КНР інвестує значну частину великих інфраструктурних проектів та імпортує стратегічно важливі для розвитку національної економіки сировинні та паливні ресурси.

Розглядаючи географічну структуру зовнішньої торгівлі Китаю видно що, одне з визначних місць належить торговельно-економічній співпраці з Азією, при цьому співпраця з Японією пішла на спад.

Китай покращує співпрацю між країнами Африки та Латинської Америки.

Структура зовнішньої торгівлі КНР зазнала серйозних якісних змін. Великим досягненням за останні роки стало доведення частки готових виробів у загальному експорті до 95%. Серед них машин та устаткування до 50%. Країна перетворилася на одну з найважливіших торговельних країн.

Китай перетворився у світового лідера з експорту машин та устаткування, включаючи високотехнологічне і передове. КНР виступає як країна-експортер машин, устаткування і високо-технологічних товарів. Зменшується частка в експорті таких традиційних товарів як іграшок (1,6%), виробів з текстилю і трикотажу (8,5%), продуктів харчування (2,8%).

Важливе місце в експорті машинобудівної промисловості посідає обладнання вартість поставок якого за кордон зростає високими темпами.

Експорт мінеральної сировини та палива є незначним, так в групі «паливо» особливе місце займають вугілля та зріджений нафтовий газ, а в групі «Продовольство» яке становить 3% експорту Китаю основне місце належить кукурудзі, рису, цукру, сої, фруктам, чаю.

За кількістю китайського експорту США займають одне з провідних місць, а друге місце займають країни ЄС.

Основними статтями експорту до Китаю були руди, шлаки і зола – 32,5%; зернові культури – 29,9 %; жири та олії тваринного або рослинного походження – 26%; деревина і вироби з деревини – 2,6%; реактори ядерні, котли, машини – 2,5%.

Розглядаючи перелік імпортованих товарів КНР, бачимо що 43% припадає на машини й устаткування, 17% – на вуглеводневе паливо, 10% – хімічні товари, 7,3% – руди металів, 4% – кольорові метали, 1,5% – чорні метали, на інші позиції припадає менше за 1%. Незважаючи на те, що КНР є найбільшим світовим сільськогосподарським виробником, країна продовжує ввозити у великих кількостях агропродовольчу продукцію, зокрема напої, тютюн, пшеницю, пшеничне борошно, сою, кукурудзу, рис та харчові рослинні олії. Значна частка машинобудування, передусім автомобілів, переважно вантажних і комерційних. (табл. 2.3)

Табл. 2.3

Основна продукція на експорт

2498,6 млрд. дол. США продукції, експортованої у 2019 році	
Електричні апарати для лінійної телефонії або лінії...	9,0%
Машини та блоки автоматичної обробки даних...	5,9%
Електронні інтегральні схеми та мікросклади	4,1%
Нафтові олії та олії	1,5%
Діоди, транзистори та подібні напівпровідники	1,4%
Запчастини та аксесуари для тракторів, автотранспортних засобів	1,3%
Лампи та освітлювальні прилади, в т.ч. прожектори	1,3%
Частини та аксесуари	1,3%
Іграшки	1,3%
Телевізійні приймачі	1,2%

Примітка. Побудовано автором за даними Comtrade

Значний вплив на розвиток зовнішньої торгівлі КНР відіграє іноземний капітал. До основних інвесторів можна віднести Гонконг, Японію, Сінгапур, Тайвань, США, Республіку Корею, Німеччину, Голландію, Велику Британію,

Швейцарію, на які припадає 91% всіх ПІІ. Значну частку інвестицій робить китайська діаспора. Також зростають темпи вивезення за кордон китайського капіталу та вливання інвестицій до інфраструктурних об'єктів зарубіжних країн.

Основу імпорту з Китаю становили електричні машини – 22,5%; реактори ядерні, котли і машини – 17,1%; пластмаси, полімерні матеріали – 6,1%; чорні метали – 4,4%; органічні хімічні сполуки – 3,7%; різноманітна хімічна продукція – 3,7%; взуття – 3,5%; вироби з чорних металів – 3%.

Табл. 2.4

Основна продукція на імпорт

2069,0 млрд. дол. США продукції, імпортованої у 2019 році	
Електронні інтегральні схеми та мікросклади	14,8%
Нафтові олії та олії	11,5%
Залізні руди та концентрати	4,8%
Нафтовий газ та інші газоподібні	2,5%
Автомобілі	2,3%
Золото, в т.ч позолочені платиною, необроблені	2,1%
Електричні апарати для лінійної телефонії	2,1%
Соеві боби	1,7%
Мідні руди та концентрати	1,6%
Машини та блоки автоматичної обробки даних	1,5%

Примітка. Побудовано автором за даними Comtrade

Сфера послуг займає незначну частину зовнішньоторговельного обороту. Аналізуючи експорт послуг можна сказати що головними напрямками є туристичні послуги на які припадає половина експорту послуг (це 40%), а транспортні послуги 14%. Також китайський експорт послуг представлений наданням комп'ютерних і інформаційних послуг 10%,

будівництвом 6%, та різноманітними фінансовими послугами 15%. Серед експорту послуг великий показник припадає на туристичні послуги, менший на транспортні. (рис.2.2)

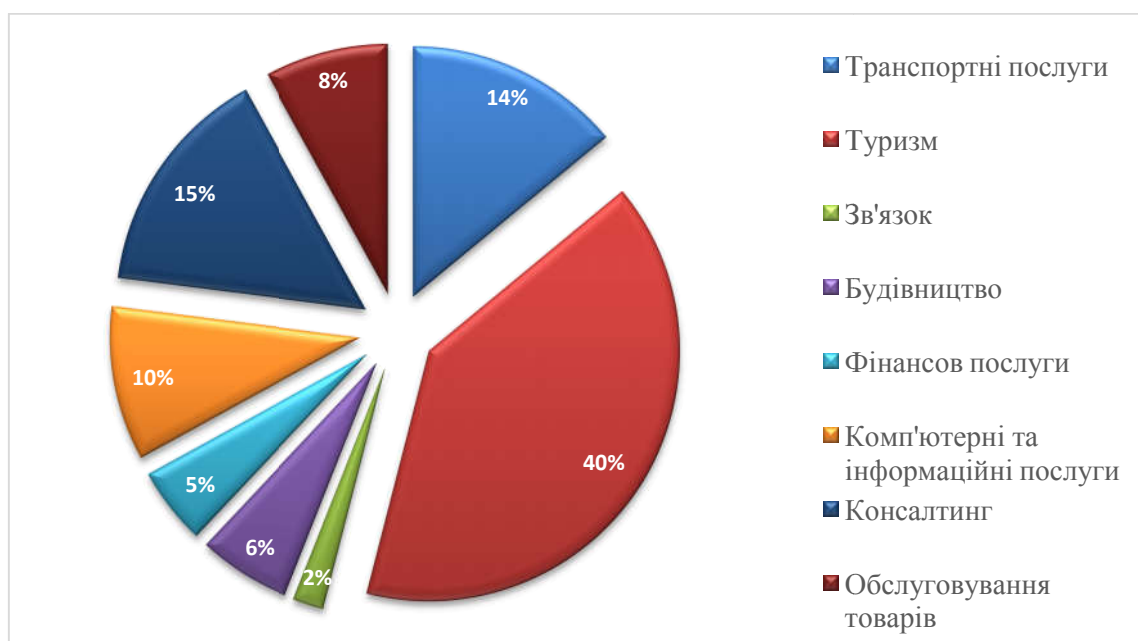

Рис. 2.2 Основні позиції експорту послуг до Китаю у 2019 році (у %)

Примітка. Побудовано автором за даними [40]

У 2019 р. основними послугами експорту є послуги для бізнесу, туристичні послуги, транспортні послуги та телекомунікаційні послуги, а імпорту – туристичні послуги, транспортні послуги, послуги для бізнесу та страхування.

Табл. 2.5

Основні послуги на експорт та імпорт

174,6млрд.дол.США послуг імпортованих у 2019 році	
Подорожі	37,14%
Транспортування	28,47%
Будівельні послуги	21,68%
Страхові послуги	8,11%
Державні послуги	2,60%
Роялті та ліцензійні	0,78%

174,6млрд.дол.США послуг імпортованих у 2019 році	
Транспортування	46,17%
Інші ділові послуги	24,78%
Роялті та ліцензійні збори	13,74%
Страхові послуги	7,40%
Будівельні послуги	4,84%
Державні послуги	1,82%

збори	
Культурно-рекреаційні послуги	0,74%

Культурно-рекреаційні послуги	1,23%
-------------------------------	-------

Примітка: складено автором на основі Статистичний відділ ООН;

Основою китайського імпорту послуг є туристичні витрати 63%, транспортні послуги 16%, фінансові послуги та консалтинг відповідно 8% і 6%. (рис.2.3)

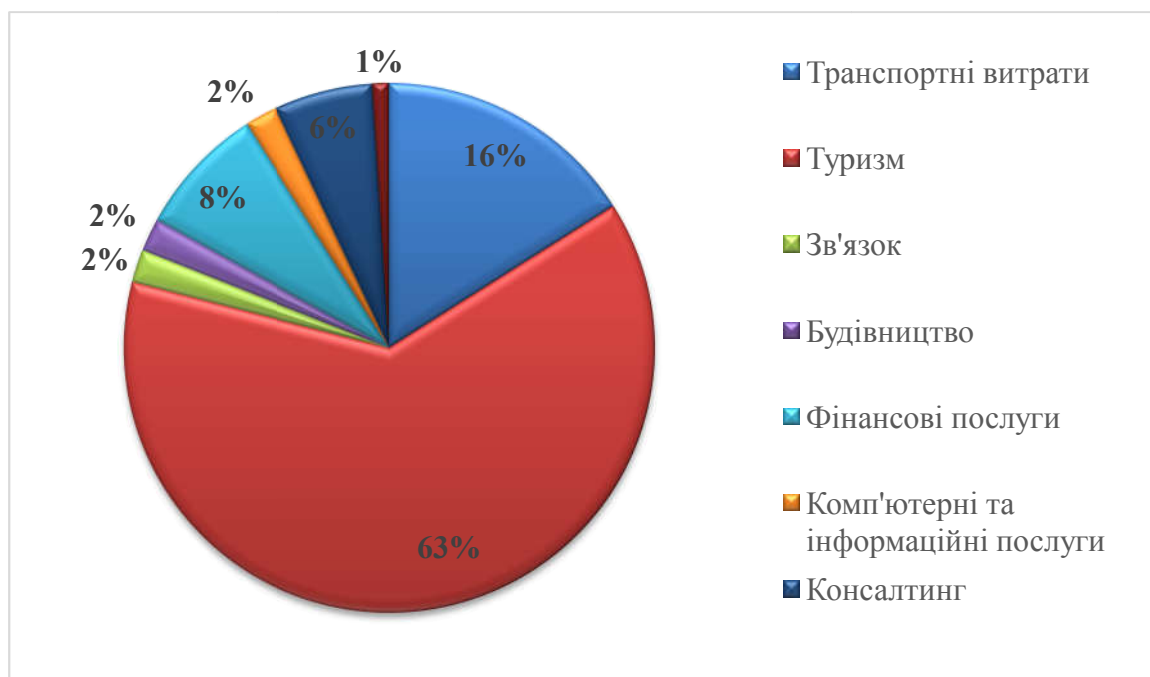

Рис. 2.3 Основні позиції імпорту послуг до Китаю у 2019 році (у %)

Примітка. Побудовано автором за даними [42]

ВВП Китаю – це вартість усіх товарів у послуг які виробляються в країні за певний період часу, включаються лише кінцеві товари та послуги що продаються за гроші.

У Китаї дані до ВВП надходять з трьох позицій: сільського господарства, промисловості та послуги.

За даними світового банку, в 2019 році на аграрний сектор Китаю припало 7% ВВП, на промисловість – 39% , сферу послуг – 54%.

З 1989-2019 роки в Китаї відбувся «економічний підйом» і щороку ВВП зростав майже на 10%, піднімаючись до 15,4% у першому кварталі 1993 року. Але за останні роки темпи зростання Китаю сповільнилися і впавши до 6,1% у 2019 році. Причиною цьому стала торгова війна з США.

Він ще більше зменшився після спалаху Covid-19 через негативний вплив пандемії. ВВП скоротився на 6,8% у першому кварталі 2020 року, порівняно з роком раніше. (рис. 2.4)

Коронавірус занурив Китай у глибоку кризу. Найбільша економіка світу переживає найсерйозніше в сучасній історії падіння. Китай першим із світових держав прийняв на себе удар вірусу і пішов на карантин. Тимчасова пауза в економіці, в першу чергу закриття підприємств через карантин серйозно уповільнила економічне зростання в Китаї. Економічні наслідки від цього були безпрецедентні. У січні-березні 2020 року ВВП країни через негативний вплив пандемії Covid-19 скоротилося на 6,8% у річному вираженні, тоді як майже пів століття вона зростала темпами до 15% на рік.

Рис. 2.4 Щорічне зростання ВВП Китаю

Примітка. Використане джерело [34]

Таке падіння економіки було зафіксовано вперше. Офіційні дані про квартальний ВВП в Китаї почали вести державним статистичним управлінням з 1992 року і до цього часу скорочення економіки не фіксували жодного разу.

Падіння ВВП відносно четвертого кварталу, січня-березня 2020 року, склало 9,8%. Таке зниження було зафіксовано вперше. Коронавірус виник несподівано і дуже сильно вплинув на ситуацію. Обсяг промислового виробництва у Китаю скоротився на 8,4% в першому кварталі 2020 року. Аграрний сектор за вказаний період скоротився на 3,2%, сфера послуг на 5,2%. Реальний дохід на душу населення в Китаї за перший квартал 2020 року зменшився на 3,9%. За даними Державного статистичного управління КНР за січень-лютий 2020 року, інвестиції в основний капітал впали на 24,5%, порівняно з тим же періодом минулого року. Оборот роздрібної торгівлі впав на 20,5%. Прямі іноземні інвестиції в китайську економіку зменшилися на 10,8%.

Зовнішньоторговельний оборот КНР за перші 3 місяці 2020 року знизився у порівнянні з першим кварталом 2019 року на 6,4%. За цей період (за 3 місяці) експорт впав на 17,2%, імпорт на 4%.

З недавніх пір темпи економічного зростання почали падати. Китайська економіка сильно залежить від експорту та споживання, а останнім часом ці показники ростуть повільніше ніж раніше, із-за торгової війни з США. Але при цьому Китай є одним з двигунів світового економічного розвитку. Навіть при таких темпах на Китай припадає 35% світового зростання. Цей показник в тричі перевищує вклад США.

Падіння китайського промислового виробництва стало рекордним з 1990 року. Шок для економічної активності Китаю від пандемії коронавірусу сильніший ніж глобальна фінансова криза.

2.2 Торгова війна США-Китай: наслідки для світової торгівлі

Світові торговельні війни тісно пов'язані з міжнародною торгівлею. Міжнародна торгівля може використовуватись не лише задля обміну, а й як

засіб політичного та економічного тиску. Коли одна держава оцінює іншу політику

іншої держави, як несприятливу для себе і вживає відповідних заходів – розпочинається торговельна війна.

Торговельна війна – це сукупність економічних, правових, адміністративних дій, спрямованих проти економічної системи іншого суб'єкта виробничо-господарської діяльності.

Табл. 2.6

Сучасні світові торговельні війни

Учасники	Причини
США - ЄС	Прямий та прихований протекціонізм
	Нав'язування власних стандартів
	Порушення правил режиму найбільшого сприяння
	Зловживання дозволеними СОТ антидемпінговими засобами
США - Китай	Штучне завищення курсу юаня
	Обмеження експорту
	Нелегальний китайський експорт
Китай - ЄС	Нав'язування Китаю власних стандартів
	Маніпуляції тарифами на експорт
Росія - інші країни	Прямий та прихований протекціонізм
	Зловживання фітосанітарними нормами
	Використання економічної залежності інших країн, для досягнення політичних цілей

Примітка. Побудовано автором за даними [55]

Китайсько-американська торгова війна є інструментом суперництва між найбільшими економічними державами світу - США та Китаєм, яка готова домінувати в першій половині 21 століття. Результат економічної суперечки цих двох сформує позицію США як світової супердержави поряд із схваленим США міжнародним порядком.

Більше двох років триває торговельна війна між Китаєм та США, вона впливає на ринок продовольчих товарів не тільки цих двох країн, але і всього світу. Якщо в 2018-2019 роках санкції які вводилися Вашингтоном стосувалися переважно китайської індустріальної продукції то заходи які прийняв Китай в

першу чергу відносились до сільгосп товарів. Внаслідок чого американські фермери змушені шукати нові ринки збуту, а китайським імпортерам – альтеративним постачальників. Ще до вступу на посаду у 2016 році президент Дональд Трамп скаржився на торгівельну політику Китаю. В загальному запровадження мита на імпорт товарів використовують щоб захистити національного виробника. Внаслідок цих дій у США мав зрости попит на американську сталь та алюміній. Це мало призвести до збільшення потужностей виробництва, зростання рівнів доходу громадян, та зменшення безробіття. Але

всіх цих заходів було мало і це підштовхуло Трампа розпочати торгівельну війну вже на другий рік свого президенства. Формально торговельна війна між США та КНР розпочалася у 2018 році, коли під час розслідування крадіжок інтелектуальної власності американських компаній китайською стороною, було виявлено що Китай використовує дискримінаційні практики які завдають шкоди американській торгівлі. Внаслідок цього Китаєм із США було прийнято ряд рішень внаслідок яких яких було введено взаємні підвищені мита.

Спочатку президент США запровадив мита на імпорт сталі (25%) та алюмінію (10%), пізніше митом обклали китайські товари спочатку на 50 млрд. дол. США., а пізніше на 200 млрд. дол. США. У відповідь китайська сторона також ввела мита в розмірі 5-10% на імпорт товарів обсягом 60 млрд. дол. США. У січні 2019 року відбулися переговори між США та Китаєм. На цих переговорах Китай запропонував скоротити профіцит у торгівлі до нульової позначки до 2024 року. До цього часу Китай має збільшити імпорт товарів з США в 6 разів (це більш ніж 1 трильйон дол. США). В 2018 році Китай купував продукції з США на 155 млрд. дол. США. Але США не захотіли так довго чекати і наполягали щоб «дисбаланс у торгівлі був усунений протягом 2 наступних років».

Американо-китайські переговори проходили декілька місяців, але перед підписанням торгівельної угоди Дональд Трамп звинуватив Китай у спробі

уникнути частини домовленостей і 5 травня оголосив про підвищення мита на 6 тисяч товарів – від лопат до кінопроекторів. Пізніше на сайті торгового представництва США було опубліковане повідомлення про підвищення тарифів з 10% до 25% на китайський імпорт на суму близько 200 млрд. дол. США. Цей вчинок президент США пояснив «занадто повільними» переговорами між США та КНР з метою врегулювати торгівельний конфлікт між двома провідними економіками світу. Внаслідок цього рішення індекс Шанхайської біржі впав на 5,6%, а азійський тихоокеанський індекс на 1%. Крім того знизилася ціна на нафту на 3,1% а також похитнулися валюти країн що розвиваються.

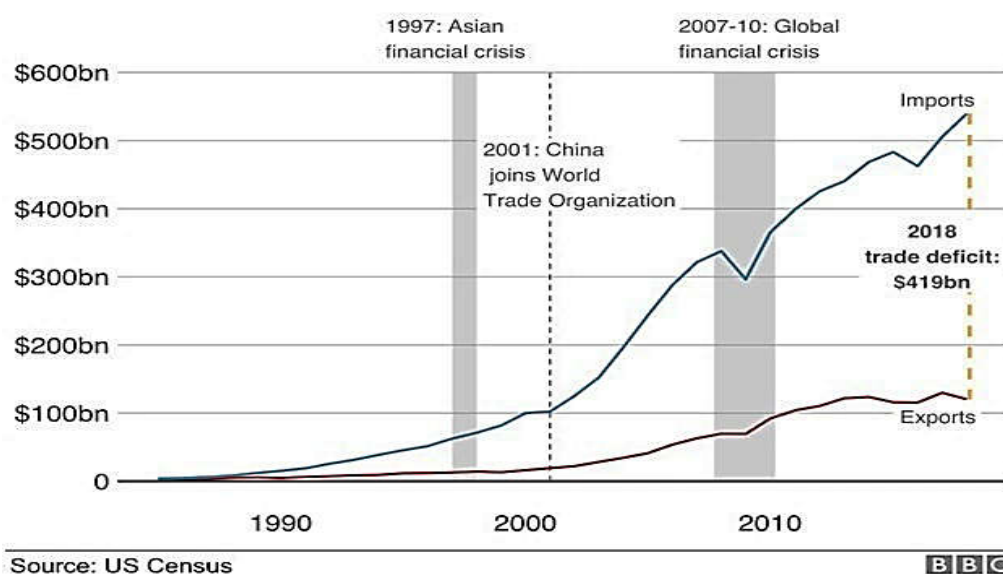

Рис. 2. 5 Дефіцит торговельного балансу США з Китаєм (починаючи з 1985 року)

Примітка. Використане джерело [26]

В свою чергу Китай не забарився з реакцією. У відповідь Пекін вводить мита на частину американських товарів вартість у 60 млрд. дол. США. Під нові мита у 25% підпадуть 2493 американські товари.

На фоні торгівельного протистояння виник скандал навколо Huawei. В США заявили, що Китай може використовувати обладнання Huawei для шпигування за американцями (начебто, виробник смартфонів співпрацює з

китайськими спецслужбами). Міністерство торгівлі США заявило про внесення продукції китайської компанії Huawei і 70 афілійованих із нею компаній у «список суб'єктів», який вже назвали «чорним». І у травні 2020 року було підписано розпорядження про заборону американським компаніям використовувати телекомунікаційне обладнання від виробників, що становлять загрозу національній безпеці.

Натомість Huawei звинувачення у шпигунстві відкидає. У своїй заяві компанія стверджує, що такі дії «лише обмежують США гіршими, але дорожчими альтернативами, і сприятиме відставанню США у запровадження технології 5G»

Але від конфлікту між США та Китаєм не всім так погано. Є й позитивна сторона конфлікту – це природній перерозподіл ринків, який дозволяє деяким країнам навіть виграти. Сюди відносяться держави, технологія і економіка яких дозволяє замінити китайську та американську продукцію. Так як Китай обмежив американський експорт у меншій кількості, тому американцям довелося шукати заміни на інших ринках. Тут велику вигоду мають країни що розвиваються, такі як Мексика, Пакистан, В'єтнам, Індія. Так наприклад у Мексиці виведений з Китаю американський бізнес вже забезпечує 5% всього експорту країни і динаміка на зростання утримується. В той же час більш розвинені країни також мають свою долю. Євросоюз має можливість збільшити свій експорт до США на 70 млрд. дол. США, Японія і Канада мають частки в 20 млрд. дол. США. В загальному торговельна війна Китаю і США має серйозні негативні наслідки для світової економіки, які не слід недооцінювати. Експерти МВФ підраховали що китайська промисловість за винятком економіки може втратити до 5% робочих місць, тоді як у США сільське господарство і виробники транспортного устаткування втратять 1% виробників. За оцінкою голови фонду внаслідок торговельної війни США втратять 0,6% ВВП, а китайська економіка недорахується 1,5% зростання. За підрахунками МВФ Китай постраждає більше.

Внаслідок політики Трампа постраждають впершу чергу фермери тому для компенсації її втрат Білий дім минулого року вже виділив аграріям 12 млн. дол. США. І думає про нові субсидії.

Промисловість США також зазнає збитків через мита. 67% виробничих компаній говорять що мита викликали зростання витрат, 50% змушені були підвищити ціни, у 42% скоротилися продажі і тільки 1% отримав вигоду від торгівельної війни.

Тим часом Сполучені Штати зафіксували помітне збільшення товарного дефіциту з такими країнами, як Мексика (на 21 млрд доларів), В'єтнам (16,4 млрд доларів), Тайвань (8 млрд доларів) та Канада (8 млрд доларів). Крім того, рівень безробіття впав до нового п'ятдесятирічного мінімуму - 3,5 відсотка завдяки зусиллям владних структур США. Тим не менше, зі збільшенням тарифних бар'єрів відбувся удар по сільському господарству та автомобільній промисловості.

У березні 2018 року, було підписано меморандум «про боротьбу з економічною агресією Китаю». Внаслідок цього почали діяти 25% ввізні мита на сталь і 10% на алюміній. У відповідь на даний документ Китай у квітні затвердив 15-25% мита та 128 американських товарів, а в липні становив 20% мита ще на 545 найменувань продукції серед яких були соєві боби, кукурудза, пшениця, бавовна, яловичина, свинина, риба, горіхи та овочі. В січні 2020 року була укладена між двома країнами перша фаза торгової угоди. У цьому документі вказується на те що, протягом календарного року Китай повинен збільшити закупівлю агро американської продукції мінімум як на 12,5 млрд. дол. США. Проте у торгових відносинах двох країн залишається безліч невизначеностей, які пандемія коронавірусу тільки посилила.

Цей конфлікт між головними гравцями світового продовольчого ринку привів до перерозподілу потоків товарів у світі. В 2018 році американський експорт продукції скоротився вдвічі (менш ніж 10 млрд. дол. США). У 2019 році він збільшився до 14 млрд. дол. США, проте цей показник був значно

менший ніж до початку торгової війни. За даними Мінсільгоспу США в січні-квітні 2020 року Китай завіз американської продукції на 4,7 млрд. дол. США, а це становить всього 13% від обсягу передбачуваною торговою угодою і це на 40% менше аналогічному періоду 2017 року.

Китай був одним з найбільших після Канади покупцем американської продукції. Після початку торгової війни фермери почали шукати нові ринки збуту для ринкової продукції.

Експорт бавовни з США до Китаю в 2018 році скоротився на 9,5%, а в 2019 році на 25%. Це зменшення було компенсовано зростанням поставок американської бавовни до В'єтнаму і за 2 роки збільшили на 34%. В той же час Китай збільшує закупівлю Бавовни у В'єтнамі, Бразилії, Австралії та Узбекистані.

У рамках так званої угоди "першого етапу", підписаної 15 січня 2020 року, Вашингтону та Пекіну принаймні частково вдалося послабити існуючу напруженість, оскільки Сполучені Штати пообіцяли відмовитися від нового раунду мит, одночасно знизивши тарифи на 120 млрд. доларів на китайські товари з 15 відсотків до 7,5 відсотків. Тим часом Китай пообіцяв збільшити імпорт послуг та промислових товарів із США на 200 млрд. Доларів протягом 2020 і 2021 років, порівняно з базовим рівнем загального імпорту в 186 млрд. Доларів у 2017 році. На 32 мільярди доларів більше сільськогосподарської продукції та 38 мільярдів доларів на послуги.

Китай через протистояння з Австралією припинив закупівлю в неї ключової сировини. Влада Китаю розпорядилася з 6 листопада 2020 року припинити закупівлю щонайменше 7 товарних категорій, включаючи вугілля, мідь, пиломатеріали, ячмінь, цукор, вино і лобстерів. При цьому залізна руда – найбільша стаття імпорту Китаю з Австралії – під обмеження не підпала.

Розпорядження про зупинення закупівель, було зроблено в усній формі великим трейдерам у ході обговорень. І воно стало черговим кроком у протистоянні Китаю і Австралії, яке розпочалося в 2018 році після того, як

Австралія не допустила компанію Huawei до установки мереж 5G з міркувань національної безпеки.

Відносини між двома країнами значно загострилися після того, як австралійський уряд закликав провести міжнародне розслідування виникнення COVID-19 і знайти відповідального в його розповсюдженні по всьому світу.

Європа слідом за США вирішила протистояти економічній "грі в одні ворота" Пекіна та експансії китайської моделі держкапіталізму.

Захід полишає ілюзії стосовно Китаю. Головна з них полягала у тому, що КНР, яка наприкінці 2001 року вступила до Світової організації торгівлі (СОТ), під час інтеграції до світової економіки Китай буде суворо дотримуватися правил вільної торгівлі і більше того, поступово почне переймати ліберальну модель ринкової економіки. [36]

США та Євросоюзу знадобилося майже два десятиліття, щоб усвідомити: комуністичний Китай, стрімко набираючи економічну силу та вагу на світовій арені, зовсім не збирається змінювати свою модель керованої державою економіки. Навпаки, Пекін дедалі більше її укріплює, в односторонньому порядку використовуючи правила та норми вільного ринку, щоб отримати переваги над своїми конкурентами.

ЄС вимагає від Пекіна нарешті припинити дискримінацію іноземних компаній в Китаї. Наприклад, їх примушують створювати спільні підприємства з китайськими партнерами, позбавляють можливості отримувати держзамовлення та не пускають до певних секторів економіки КНР. Закордонним фірмам наказують передавати місцевим підприємствам свої ноу-хау. Водночас в ЄС (і в Америці) китайські інвестори з такими технологіями не стикаються. [31]

Брюссель вимагає також дотримуватися авторських прав, і не порушувати правила СОТ, припинити субсидування державних та приватних підприємств у КНР тому що це призводить до глобального перевиробництва.

Китай є найбільшим ринком експорту для Австралії. У 2019 Китай закупив у неї сировини і товарів загалом на \$104 млрд.

Австралія постачає понад 60% необхідної Китаю залізної руди, близько 60% коксівного вугілля і майже 25% енергетичного вугілля, понад 50% СПГ, близько 5% мідної руди (1,05 млн тонн). Майже 60% виробленого Австралією ячменю йде в Китай, в минулому році він закупив 2,5 млн тонн цього зерна. Австралія, крім того, є найбільшим постачальником вина в Китай, де його закупають на \$728 млн в рік. Крім того, Китай щорічно закуповує у Австралії близько 170 000 тонн цукру.

Раніше влада Китаю вже призупиняла частину поставок яловичини і ячменю з Австралії, пославшись на їх невідповідність санітарним нормам КНР, піднімала мита на ячмінь до 80%, призупиняли поставки бавовни, затримували поставки лобстерів, забороняла імпорт деревини з штату Квінсленд і розгорнула антидемпінгове розслідування відносно австралійського вина.

Китай, схоже, рішуче налаштований покарати Австралію і зробити цей випадок прикладом для інших країн.

Україна одна з небагатьох країн для якої торговельна війна відкриває нові можливості. Те, що китайські виробники переорієнтовуються на європейські ринки дає можливість для України стати місцем для розташування виробничих потужностей китайських компаній. Так як угода про вільну торгівлю дозволяє продавати товари які вироблені в Україні без мит то ця ситуація є привабливою для китайських інвесторів.

Для України металургійна продукція є однією з основних статей експорту. Близько 205 валютної виручки країни припадає на сталь та алюміній, тому їхня вартість на світовому ринку впливає на стабільність національної валюти. Нас сьогоднішній час США не є основним покупцем української металургії, проте запровадженні обмеження можуть прямо вплинути на Україну – через зміну попиту на сталь та алюміній на світовому ринку, а також коливання ринкових цін. Євросоюз також встановив мита на

українську металургію і тому є велика імовірність, що Китай, який є основним покупцем української металургії вчинить так само.

В той час коли українська економіка переорієнтовується з ринку Росії та СНД на ринки Європи та Азії, така ситуація у світовій торгівлі не сприяє стабілізації економічної ситуації.

Зменшення експорту в Україні призведе до зменшення притоку валюти в країну, а це негативно вплине на курс гривні.

Торговельні війни можуть вдарити по гаманцю кожного українця, який споживає імпортні товари, якщо і надалі діятимуть мита, то збільшиться ціна на одяг, взуття, предмети побуту та техніку. Тому справедливе твердження, коли дві найбільші економіки намагаються затягнути одна одній пояси – страждає весь світ.

2.3 Домінантні чинники та тенденції розвитку українсько-китайських торговельних відносин

За умови ефективної зовнішньоекономічної політики, раціонального використання ресурсів Україно-китайська двостороння торгівля має значні перспективи для свого розвитку.

Торговельно-економічна співпраця між Україною та КНР регулюється Угодою між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво (1992 р.), згідно з якою встановлено режим найбільшого сприяння щодо стягнення мита на експортні та імпортні товари двох країн, податків та інших внутрішніх зборів [32].

Торгівля між Китаєм та Україною починаючи з 1992 року, зазнає підйоми і спади. У 2011 році Китай і Україна підписали угоду по ряду великих спільних проектів. Це призвело до збільшення товаро обігу між двома країнами, який у 2013 році дорівнював 11,12 млрд. дол. США. Після кризи в Україні багато спільних проектів торговельно-економічного співробітництва зазнали невдач і знову низився двосторонній товарообіг [7].

Згідно статистичними даними 2019 року товарообіг склав 6,67 млрд. дол. США та зріс на 22,5%, при цьому експорт з України до Китаю становив 1,44 млрд. дол. США та зменшився на 0,9%, імпорт з КНР в Україну склав 5,23 млрд. дол. США та зріс на 29,9%. Негативне сальдо для України за цей період складало 3,79 млрд. дол. США. (табл 2.6)

Торгівля з КНР є важливим напрямом для України. Згідно з «Експортною стратегією України на 2017-2021 роки» КНР займає друге місце по експорту української продукції. Крім того основними торговельними партнерами України за 2019 рік є Німеччина, Польща, Білорусь, Італія, Туреччина, США, Індія, Угорщина.

Таблиця 2.6

Динаміка основних характеристик двосторонньої торгівлі товарами між Україною та КНР, 2002-2019 рр., млрд дол США

Рік	Експорт, млрд дол. США	Імпорт, млрд дол. США	ЗТО, млрд дол. США	Сальдо, млрд дол. США	Коефіцієнт покриття Експорту імпортом
2002	0,48	0,2	0,68	0,29	2,48
2003	0,67	0,26	0,93	0,41	2,58
2004	1	0,52	1,52	0,48	1,93
2005	0,82	0,74	1,56	0,08	1,11
2006	0,71	1,81	2,52	-1,1	0,39
2007	0,54	2,31	2,85	-1,77	0,24
2008	0,43	3,31	3,74	-2,88	0,13
2009	0,55	5,6	6,15	-5,05	0,1
2010	1,43	2,73	4,17	-1,3	0,52
2011	1,32	4,76	6,08	-3,38	0,28
2012	2,18	6,27	8,45	-4,09	0,35
2013	1,78	7,9	9,68	-6,12	0,22
2014	2,73	7,903	10,63	-5,18	0,35
2015	2,67	5,41	8,08	-2,73	0,49
2016	2,4	3,77	6,17	-1,37	0,64
2017	1,9	4,7	6,7	-2,86	0,4
2018	2,04	5,65	7,69	-3,61	0,36
2019	1,44	5,23	6,67	6,67	0,28

Примітка: складено автором за [7]

У торгівельний відносинах відбувався дисбаланс між імпорними і експортними поставками. Протягом 2002-2019 роках експорт українських товарів до Китаю становив приблизно 0,5-2,8 млрд. дол. США, а кількість імпорту – 8 млрд. дол. США. (рис. 2.6).

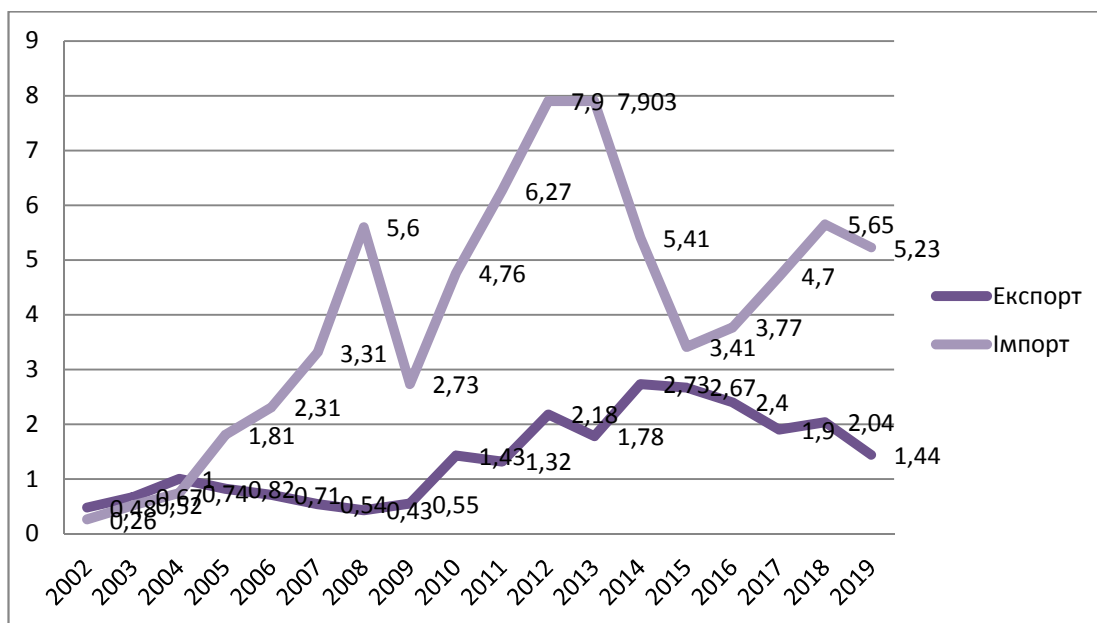

Рис 2.6. Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі між Україною та КНР в 2002-2019рр.,(млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними [8]

КНР є важливим торговельним партнером України та між ними встановились рівноправні партнерські стосунки. Щорічно темпи росту україно-китайської торгівлі дають позитивні зрушення. Якщо зовнішньоторговельний оборот в 2001 році становив 680 млн. дол. США, то в 2017 році вже 7,69 млрд. дол. США (рис. 2.7). Згідно зі статистичними даними України, за 9 місяців 2018 року зовнішньоторговельний оборот склав 6,67 млрд. дол. США та зріс на 22,5% [23].

На рисунку 2.7 видно що з 2009-2013 простежується постійне зростання обсягу товарообороту між країнами, а після подій на Майдані

зовнішньоторговельний оборот стрімко знижувався, починаючи з 2016 ситуація стабілізувалась і товарообіг почав відновлюватися [20].

За даними державної служби статистики України за 2018 рік основними експортними поставками до Китаю були: руди, шлаки, зола, зернові культури, олія, ядерні реактори, котли, машини деревина та інші.

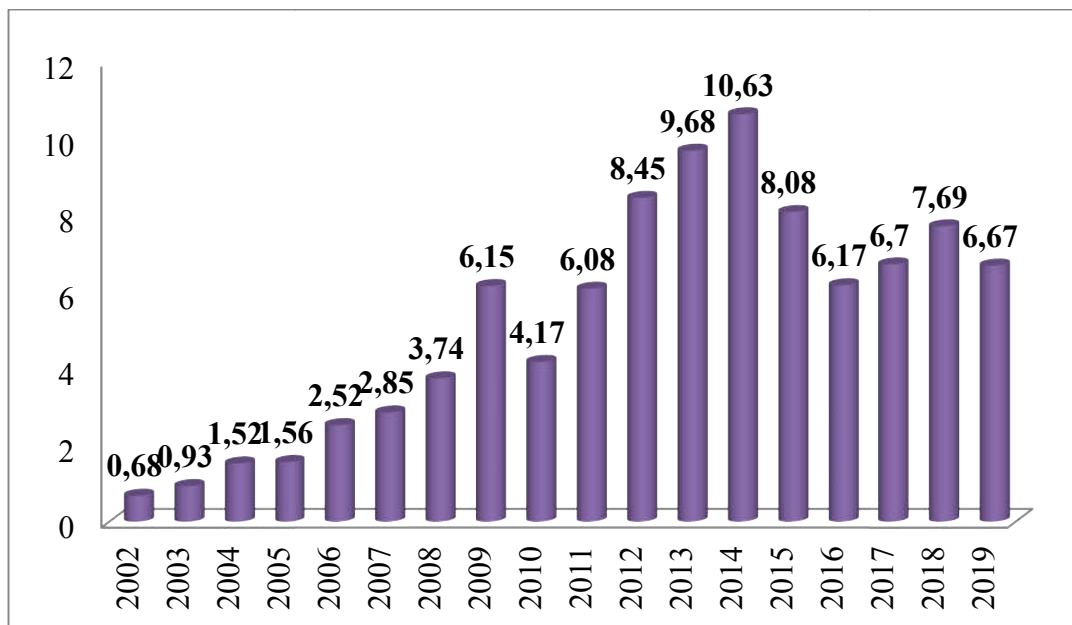

Рис. 2.7 Зовнішньоторговельний оборот між Україною та КНР в 2002-2019рр., (млрд. дол. США) [20]

Примітка. Побудовано автором за даними [20]

Оцінюючи негативні тенденції у торгівлі між Україною та КНР визначаємо: домінантні товарні групи; співвідношення сировинної та готової продукції у структурі експорту та імпорту; рівень технологічності товарообороту; загальні тенденції динаміки товарної торгівлі.

Із збільшенням кількості мінеральної сировини зменшується попит партнерів із КНР у готовій продукції вітчизняного виробника. А це найбільше помітно при торгівлі залізом та сталлю. У 2001 році ця товарна група домінувала в експорті україно-китайської торгівлі (78% від загального обсягу

вітчизняного експорту). А у 2018 році цей показник зменшився до 1% загального обсягу експорту до КНР.

Оцінюючи негативні тенденції у торгівлі між України та КНР визначаємо: домінантні товарні групи; співвідношення сировинної та готової продукції у структурі експорту та імпорту; рівень технологічності товарообороту; загальні тенденції динаміки товарної торгівлі.

Із збільшенням кількості мінеральної сировини зменшується попит партнерів із КНР у готовій продукції вітчизняного виробника. А це найбільше помітно при торгівлі залізом та сталлю. У 2001 році ця товарна група домінувала в експорті україно-китайської торгівлі (78% від загального обсягу вітчизняного експорту). А у 2018 році цей показник зменшився до 1% загального обсягу експорту до КНР.

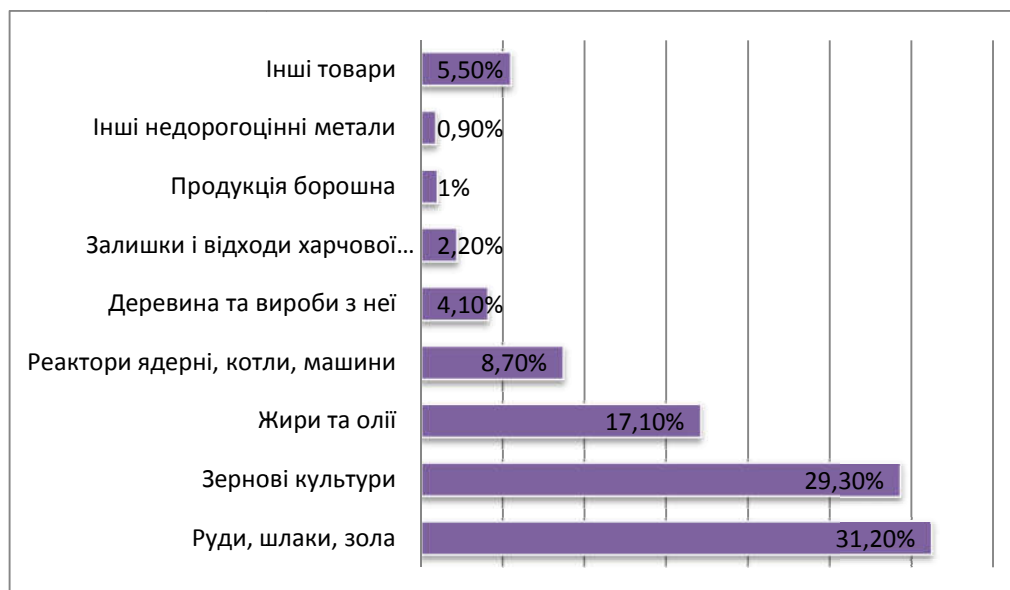

Рис 2.8. Структура експорту українських товарів до КНР [23]

Примітка. Побудовано автором за даними [23]

Велику перевагу китайські імпортери надають гірничо-металургійному комплексу. Близько 90% експорту в КНР припадає на сировинні товари, а лишень 10% на готову продукцію. Великим попитом для китайської індустрії є

металічні руди та металобрухт, зернові культури (кукурудза та соя), рослинні олії, деревина та енергетичне обладнання. Ця перевага України є тимчасово і поступово втрачається.

Україна імпортувала такі китайські товари як: електричні машини (27,5%); котли, машини (18,7%); пластмаси, полімерні матеріали (5%); засоби наземного транспорту крім залізничного (3,9%); чорні метали (3,6%); органічні хімічні сполуки (3,2%); вироби з чорних металів (3,1%); різноманітна хімічна продукція (2,8%); взуття (2,7%); іграшки (2,6%); каучук, гума (2,2%); нитки синтетичні або штучні (1,9%) [23].

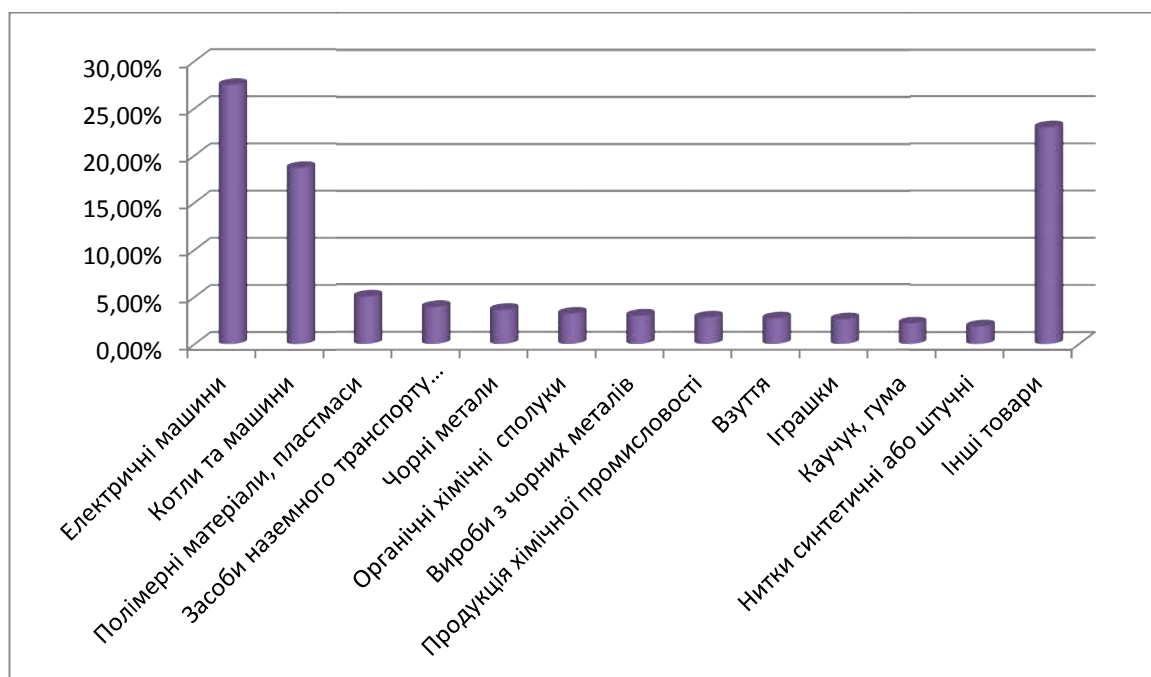

Рис. 2.9 Структура імпорту китайських товарів в Україну [23]

Примітка. Побудовано автором за даними [23]

У 2017 році частка високотехнологічного експорту України до КНР становила 7,9 %. За 9 місяців 2018 року цей показник збільшився на 1,3 % та становив 9,2 % від загального обсягу товарного експорту до цієї країни. Ріст в 2018 році відбувся за рахунок збільшення частки статті торговельного балансу «реактори ядерні, котли, машини». Водночас надходження технологічної

продукції з КНР становить понад 55% від загального обсягу імпорту з цієї країни [20;22].

На відміну від українського середньо- та низько технологічного експорту, імпорт з КНР є переважно високотехнологічним близько 50% від загального обсягу.

Україна для КНР залишається експортером сировинної продукції з низькою доданою вартістю, а імпортером технологічної готової продукції відносно вищої доданої вартості, переважно товарів споживання.

Важливим місцем у КНР є продовольча проблема і продовольча безпека.

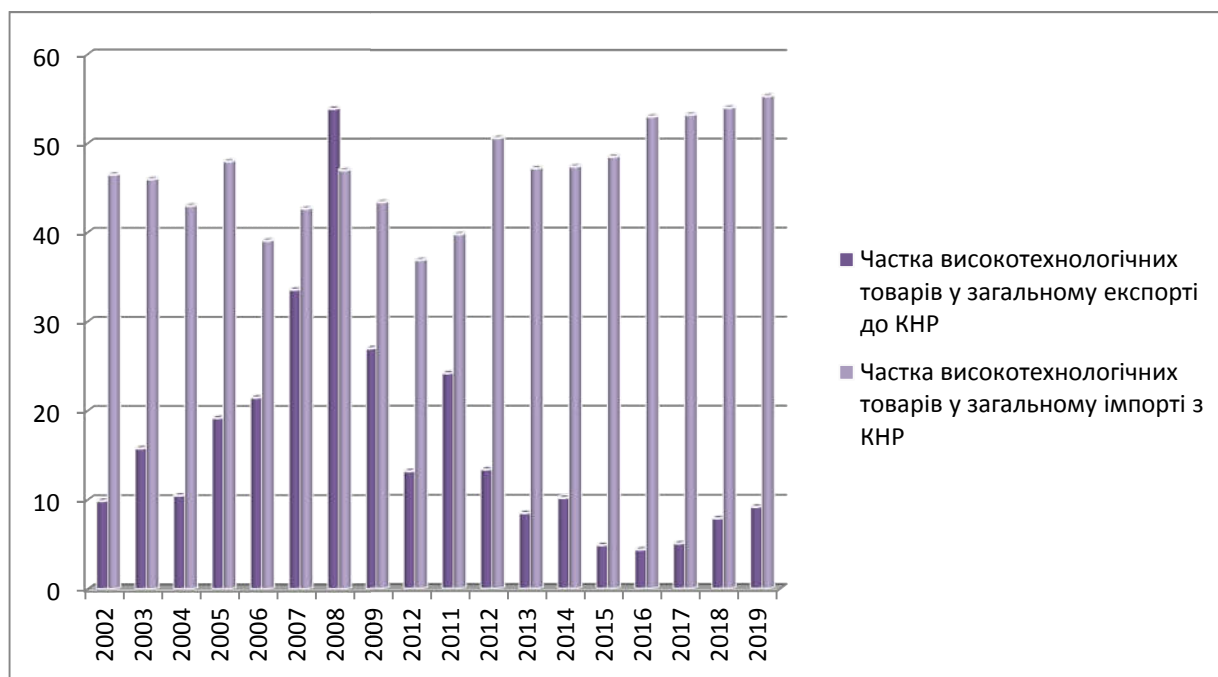

Рис. 2.10. Динаміка частки високотехнологічної продукції в торгівлі України та КНР [20]

Примітка. Побудовано автором за даними [20]

Станом на 2017 рік головною аграрною продукцією на експорт до Китаю були кукурудза та соняшникова олія. Але збільшення виробництва соняшникової олії в Україні створює певні загрози, тому що при вирощуванні

соняшнику ґрунти дуже виснажуються і це завдає великої шкоди сільськогосподарському господарству України на роки.

У структурі українського експорту послуг до Китаю домінували: транспортні послуги (48,5%); ділові послуги (37,1%); послуги, пов'язані з подорожами (5,1%), [20].

У структурі імпорту послуг з Китаю домінували: послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю (58,9%); ділові послуги (12,4%); транспортні послуги (10,3%), [20].

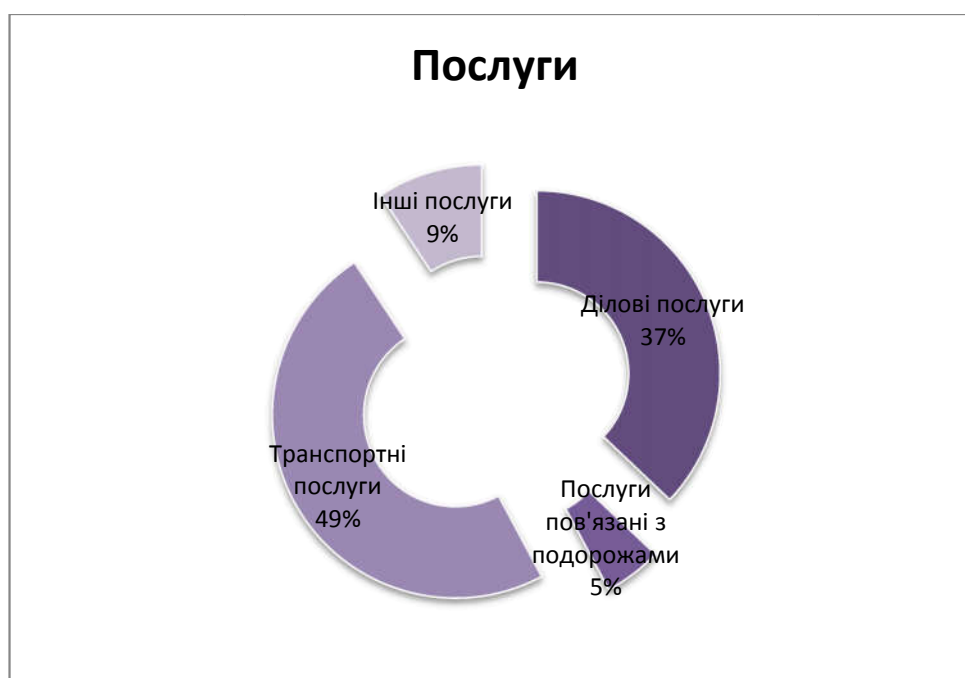

Рис. 2.11 Структура українського експорту послуг до КНР [20]

Примітка. Побудовано автором за даними [20]

Аналізуючи домінантні тенденції у зовнішній торгівлі та форми співпраці між КНР і Україною можна виділити негативні тенденції, які загрожують економічній безпеці і знижують співробітництво між двома країнами, такі як:

а) негативне сальдо зовнішньої торгівлі з КНР та швидке зростання китайського імпорту.

- б) активізація китайського експорту до України.
- в) малий показник покриття експортом імпорту, в імпорті переважає кількість високотехнологічної продукції [4].

Частина цих загроз економічного співробітництва України з Китаєм виникла неконкурентоспроможний український експорт до Китаю, який характеризується вузькою номенклатурою товарів а також сировини.

Причиною сировинного характеру є орієнтація китайського ринку на самозабезпечення, та стимулювання свого внутрішнього виробника. Внаслідок цього зменшується кількість галузей у яких із-за відсутності китайських аналогів, мали б бути значні обсяги імпорту.

В подальшому у торгових відносинах КНР для України важливим має бути співробітництво у агропромисловій, військовій та космічній галузях. [3.ст.72].

Важливим питанням в Україні на даний час є питання пе. Для китайських інвесторів велике значення має стабільність і прогнозованість правил гри в Україні. Доки буде рейдерство, невизначені права інвестора, не можливість знайти справедливість в судах, інвестиції в Україну будуть ризиковані.

Не зважаючи на своє скрутне становище, Україна все ще володіє низкою технологічних та науково-виробничих можливостей, до яких має інтерес Китай, а також реалізує важливі стратегічні проекти в різних сферах.

Запроваджені економічні санкції проти Росії, зменшили кількість українського експорту до Росії і тому потрібно шукати нові ринки збуту для машинобудівної, літакобудівної та військової продукції.

Реалізовані українськими та китайськими фахівцями спільні проекти розроблені на використання високих технологій, нових матеріалів та охорони навколишнього середовища.

Для України вигідна співпраця з Китаєм в космічній галузі це дає можливість раціонально реалізувати український космічний потенціал. В

Україні ця сфера не достатньо профінансована, проте КНР стає одним із основних інвесторів при дослідженні космосу. На сьогоднішній день Україна виконує 21 контракт підписаний з Китаєм сума яких становить понад 67 млн. дол. Q11A, виконала свою 5-річну програму розвитку космічної галузі (2012-2017рр.) і має плани космічного розвитку до 2023 року.

З іншої сторони Китай добре забезпечену фінансову космічну програму. Китайська республіка зацікавлена в імпорті готової високотехнологічної продукції і Україна повинна це врахувати і використати в інтересах свого національного виробництва.

Керівництво Китаю згідно оприлюднених заяв прагне збільшити удвічі використання м'яса, зерна та сої на наступні двадцять років. Тому саме тут закладений великий потенціал і можливість для українського м'яса та зерна. Для вітчизняного аграрного комплексу потрібні інвестиції щоб застосовувати нові технології. Але більшість аграрних компаній орієнтовані на експорті зерна, в той же час значно вигідніше перероблять м'ясо, зерно, молоко та інше і готову продукцію експортувати країнам Далекого Сходу.

Головними складовими розвитку україно-китайського партнерства є гуманітарне співробітництво, взаємодія в галузях освіти, культури, розвиток туризму. Але і тут є певні перешкоди. Під впливом російської пропаганди набагато зменшився потік китайських туристів до України. В Україні досі не подолали корупцію під час перетину українського кордону, хоча неодноразово це питання ставили українській владі на різних рівнях. Спрощення візового режиму з КР дозволяє краще налагодити співпрацю у таких сферах як туризм, наука, гуманітарні і ділові обміни.

Отже, Китай є одним із найважливіших стратегічних партнерів для України і посідає друге місце за обсягом товарообігу. Україна виступає за посилення торговельно-економічних зв'язків із Китаєм і поглиблення науково-технічно співпраці. Китайська Народна Республіка за підсумками 2017 року посідає друге місце у переліку перспективних ринків для експорту

української продукції.

Протягом 2001-2018 рр. зберігається стабільна тенденція до збільшення зовнішньоторговельного обороту та від'ємного сальдо торгівлі між Україною та КНР. Спостерігається негативна товарна структура торгівлі, переважання експорту товарів з низьким ступенем переробки, недостатня диверсифікація експортної номенклатури України та збільшення обсягів імпорту високотехнологічної продукції. Потребує диверсифікації секторальна і просторова структура торговельних відносин з переорієнтацією на стратегічні сектори і галузі національної економіки (науково-технологічний, гуманітарний, туристично- рекреаційний сектори, військово-промисловий комплекс, сільське господарство).

Порівняння товарної структури зовнішньої торгівлі України та Китаю наочно демонструє їх комплементарність: попит Китаю на сировинну продукцію може задовольнятися за рахунок імпорту з України, а попит України на промислову продукцію — за рахунок Китаю. Враховуючи непорівнянність масштабів зовнішньої торгівлі України і Китаю (частка Китаю у світовому експорті товарів у 2017 р. склала 12,77%, а у світовому товарному імпорті — 10,22%; відповідні показники для України — 0,24% і 0,27%), результатом розвитку торгівлі з Китаєм для України може стати підсилення сировинної орієнтації експорту і посилення імпортозалежності від китайських промислових товарів. Ймовірність такого сценарію підсилюється з огляду на несиметричність тарифних режимів України та Китаю, яка створює нерівні умови у взаємній торгівлі, більш вигідні для Китаю.

Україна є нетто-експортером екстракту солоду і готових харчових продуктів з борошна і круп, які входять до топ-5 товарів сільськогосподарського імпорту в Китай, і має значний потенціал для розвитку експорту цих продуктів до КНР. Україна активно освоює ринки рослинної олії Китаю, проте експортує переважно соняшникову олію, на той час як соєва олія є традиційним продуктом споживання в Китаї і тому має найкращі

перспективи розвитку експорту особливо на фоні торговельної суперечки між США та Китаєм. Із зростанням добробуту населення в Китаї збільшується споживання молочних продуктів, тому українські виробники, які отримали дозволи на експорт молочної продукції в Китай, мають непогані перспективи. Перспективним є також ринок м'яса птиці та яєць. Перспективи розвитку експорту промислової сировини визначатимуться попитом китайських металургійних потужностей на руди та концентрати залізни, титанові і цирконієві. Руди залізни входять до п'ятірки імпортованих товарів Китаю (за даними 2017 р.) і очолюють перелік товарів вітчизняного експорту в Китай. Динамічно зростає експорт вітчизняних турбореактивних двигунів, електричних двигунів та генераторів, напівпровідникових приладів, електричних трансформаторів, приладів та апаратів оптичних, фотографічних, медичних до Китаю, тому, хоча китайських імпорту у цих товарних групах перевищує вітчизняний експорт в Китай, український виробник знайшов свою перспективну нішу на китайському ринку. З огляду на результати проведеного дослідження подальші наукові розробки проблеми розвитку двосторонньої торгівлі між Україною та Китаєм в контексті ініціативи OBOR мають зосереджуватися навколо визначення переваг і ризиків створення зони вільної торгівлі з Китаєм, яка ініціюється китайською та українською сторонами.

Здійснений аналіз дає змогу стверджувати, що рівень конкуренції між Україною та КНР під час торгівлі товарами зростає. Китайські виробники концентруються на виробництві товарів тих груп, що складають основу вітчизняного експорту (чорні метали) та розширюють свою присутність на традиційних для України ринках Близького Сходу та Північної Африки. Зважаючи на розміри китайської економіки та темпи її зростання пряма конкуренція з КНР є неможливою, отже, для захисту економічної безпеки та збереження обсягів експорту Україна повинна оптимізувати ті галузі виробництва, в яких вітчизняні виробники зберігають відносну перевагу та які

мають найменшу подібність експортного портфеля з КНР. До цих пріоритетних галузей відносяться сільськогосподарська сировина, харчова промисловість, олії рослинного походження та ті високотехнологічні товари машинобудування (космічна та військова сфери), у виробництві яких КНР ще має помітну технологічну відсталість. Для здійснення цієї мети доцільно якнайскоріше переглянути структуру експорту, вжити державних заходів щодо скорочення експорту сировини та дешевих матеріалів, збільшення продажу готової і модернізованої продукції.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

У другому розділі проведено дослідження сучасного стану економіки Китаю за допомогою макроекономічних показників. Дослідження валового внутрішнього продукту Китаю показало, що за обсягами ВВП Китай займає друге місце у світі після США. Також прослідковується тенденція до зростання обсягу ВВП у майбутньому, так як середньорічні темпи зростання обсягу ВВП складають 6,7%.

Досліджено структуру ВВП Китаю за секторами економіки. Варто сказати, що за останні десять років структура ВВП показує зростання частки третинного сектору економіки в загальному обсязі та зменшення частки вторинного та первинного секторів економіки. Проаналізовано міжнародну торгівлю товарами Китаю на основі чого можна сказати, що Китай є основним експортером, та другим імпортером товарів у світі. В торгівлі товарами прослідковується додатне сальдо торговельного балансу. Проте, змінюється структура експорту товарів в сторону більш високотехнологічних товарів.

Досліджено товарну структуру експорту та імпорту. У 2018 р. основними товарами китайського експорту були машинно-технічна продукція, текстиль, метали, хімічні товари та транспорт. Основними товарами імпорту: машинно-технічна продукція, мінеральні продукти, хімічні товари, транспорт, інструменти, метали та пластмаси і каучуки. У міжнародній торгівлі послугами прослідковується тенденція до зростання імпорту послуг, в той час як експорт послуг показує тенденцію до спаду.

Проаналізовано структуру експорту та імпорту послуг Китаю. У 2018 р. основними послугами експорту є послуги для бізнесу, туристичні послуги, транспортні послуги та телекомунікаційні послуги, а імпорту– туристичні послуги, транспортні послуги, послуги для бізнесу та страхування. 74 Досліджено рух прямих іноземних інвестицій Китаю. Так, за останні десять

років ПІІ в Китаю показують тенденцію до зростання, так само як і ПІІ із Китаю, а також визначено частку ПІІ інвестицій Китаю у світі. Визначено основних країн-інвесторів Китаю. В 2016 р. в цей список входили: Гонконг, Сінгапур, Південна Корея, США, Макао, Тайвань, Японія, Німеччина, Великобританія та Люксембург. Основними країнами реципієнтами були – Гонконг, Сінгапур, Кайманові острови, США, Австралія, Росія, Британські віргінські острови, Великобританія, Індонезія та Південна Корея. Також досліджено напрям ПІІ в Китай за секторами економіки, що показує тенденцію до залучення ПІІ в сектор послуг, частка яких з кожним роком зростає. Визначено фактори зростання економіки Китаю. До них ми віднесли: - підвищення обсягу експорту високотехнологічних товарів; - збільшення кількості зайнятих в економіці; - урбанізацію; - підвищення доходів домогосподарств; - зростання витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи. Проведено математичний аналіз щодо впливу витрат на НДДКР на зростання обсягу ВВП Китаю. Результати дослідження показали, що між даними величинами встановлено наявність тісного кореляційного зв'язку. Визначено місце Китаю в Азіатсько-Тихоокеанському економічному співробітництві. В даному регіональному утворенні Китай відіграє важливе для країн-учасниць АТЕС, як основний торговельний та інвестиційний партнер

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПРОДУКТИВНОГО РОЗВИТКУ СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КИТАЄМ

3.1 Механізми розширення зовнішньої торгівлі України з Китаєм

Для того щоб досягнути якісних відносин зовнішньоторговельних відносинах з Китаєм, перш за все потрібно розвивати політичний діалог на найвищому рівні, створювати позитивний імідж України всередині ділових кіл Китаю. Необхідно дотримуватись принципу «одного Китаю» та китайського суверенітету над Тайванем, дотримуватись принципу невтручання у внутрішні справи держави. Важливим є збільшення інвестицій з Китаю у виробничу сферу України.

Великі перспективи для китайських капіталовкладень є транспортна інфраструктура, розроблення природних ресурсів, авіаційна та машинобудівна галузі. Велике значення має збільшення двосторонньої торгівлі в металургії, агропромисловому комплексі, хімічними та сировинними матеріалами [25].

Враховуючи можливості галузей української економіки, які експортують товари, а також потреби китайського ринку, передбачається збільшення поставок до Китаю, продукції авіаційної промисловості, машинобудування, металургійної галузі, оборонно-промислового комплексу.

КНР в умовах глобалізації представляє унікальний модуль розвитку країни. Найважливішим результатом такої моделі є високі темпи економічного розвитку та значний стрибок у промисловому виробництві, що є привабливим для України. Китай більше десятиліття тому був сільськогосподарською країною а на сьогоднішній день він має найпривабливішу для інвестора економіку в світі. КНР поступово стає економічною наддержавою і про це Україні слід пам'ятати, незважаючи на те що основний напрям для неї є зовнішня політика з Євросоюзом [24].

Для вирішення цих питань потрібно погоджувати дії двох сторін в таких напрямках:

- 1) Поліпшення фінансування і банківського обслуговування
- 2) Розширення міждержавних зв'язків
- 3) Вирішення транспортної проблеми
- 4) Поєднання торгівлі з інвестиційною діяльністю
- 5) Підвищення ролі держави в регулюванні торговельних зв'язків між Китаєм та Україною та встановлення доступних правил «гри» та дотримання зобов'язань між партнерами.

Китай та Україна мають прийняти програму дострокового стратегічного партнерства яка б включала в себе всі ці моменти. Китай і Україна повинні створювати свої відносини використовуючи реальні економічні можливості, національну безпеку та економічну вигоду. Адже у наш час з розвитком світового господарства, посиленням глобалістичних тенденцій економічна безпека займає найголовніше місце у відносинах між державами. Вона повинна правильно оцінювати двосторонні торговельно-економічні відносини при створенні стратегії ринку, а також зміцнення курсу на достроковий розвиток китайсько-українських торговельно-економічних відносин. Програма повинна включати також і труднощі які виникають внаслідок розвитку двосторонніх торговельно-економічного співробітництва, які розкривають реальні можливості ринкового потенціалу обох країн та підвищення їх ринкових економік.

Ці ринкові перетворення ведуть до входження національних економік України та Китаю у світову співдружність та до розвитку двостороннього співробітництва. Для економічного розвитку Китаю потрібні технології та сучасний досвід управління. Тут українські підприємства мають великі можливості для збільшення спільного виробництва, продажу своїх машин та обладнання на китайському ринку. До прикладу – Китай розвиває будівництво і машинобудівну галузь, а Україна має великий досвід будівництва а також передове проектування.

Торговельно-економічні відносини між Україною і Китаєм повинні дійти до рівня який би дорівнював економічним потенціалам двох країн і тому

треба реально об'єднувати ці зусилля. На даний час необхідна програма довгострокового розвитку торгово-економічного співробітництва. Вона буде сприяти структурним зрушенням і формувати весь експортний потенціал. Головним завданням є не тільки завоювання ринку а також вміння спрогнозувати майбутнє. На сьогоднішній день експортно-імпортна торгівля помітно розвивається, але не дуже швидкими темпами. А вона може бути значно більшою, оскільки економічні структури обох країн мають багато передумов для взаємо доповнення, особливо в індустріальних і переробних галузях. Експерти вважають, що найближчим часом взаємна торгівля може зрости до 3-4 млрд. дол.

Роблячи аналіз економіки та економічного потенціалу двох країн, тенденції їх подальшого розвитку, можна сказати про збільшення співробітництва у сфері новітніх технологій. В Україні існує сильна науково-технічна основа та різні види продукції у хімічній, електротехнічних та інших галузях. Особливо великі переваги мають такі галузі як суднобудівна та машинобудування, порошкова металургія та авіаційна техніка. Китай зацікавлений у тому щоб Україна передала окремі види авіакосмічної, машинобудівної, хімічної, металургійної технологій. Продукти високих технологій України Китаю краще використовувати економніше ніж такі самі продукти західних країн, тому що устаткування в Україні відповідає рівню розвитку техніки в Китаї.

Сьогодні економічна реформа в Китаї вступила у розгорнутий етап розвитку. Країна перебуває у фазі різнобічної індустріалізації та стрімкого розвитку промисловості, а тому, природно, потребує машин і технічного устаткування для відновлення виробництва та сфери сільського господарства. Це потенціально посилює попит на такі основні експортні товари України, як механічні машини, а також електротехнічне і хімічне обладнання, які є певною мірою дефіцитними у Китаї.

Великі можливості та перспективи пов'язані з розширенням співробітництва наших країн у напрямі спільного використання ресурсів. При

багатих сировинних і сільськогосподарських ресурсах, сприятливих географічних і кліматичних умовах в Україні можна створювати підприємства, засновані на національному та спільному капіталі, з метою ефективного використання ресурсів і випуску на цій основі товарів особистого споживання, особливо - масового попиту. Все це не тільки сприятиме задоволенню національного ринкового попиту в Україні, а й дозволить освоювати ринки «третіх» країн. Крім того, прискорений розвиток економіки Китаю посилює попит на природні ресурси. Ця тенденція спостерігатиметься і в Україні, коли трансформаційні процеси наберуть більш динамічного характеру. Тому і для Китаю, і для України взаємовигідно буде спільно освоювати ресурси в Україні за допомогою прямих китайських інвестицій.

3.2 Напрями підвищення ефективності торговельної політики України з Китаєм

Для досягнення якісно нового етапу в зовнішнього торговельних відносинах з Китаєм потрібно виділити основні кроки. Перш за все потрібно розвивати політичний діалог на найвищому рівні, формувати позитивний імідж України в Китаї. Також потрібно дотримуватись принципу «одного Китаю» і китайського суверенітету над Тайванем, дотримуватись політики невтручання у внутрішні справи держави.

На даному етапі потрібно збільшувати китайські інвестиції у виробничу сферу України. Важливими для китайських капіталовкладень є енергетична сфера, авіаційна та машинобудівна галузь, транспортна та портова інфраструктура. Також важливим є підтримання двосторонньої торгівлі в агропромисловому комплексі, хімічними та сировинними матеріалами, металургії. Враховуючи можливості української економіки а також потреби китайського ринку, товарообіг між Україною та Китаєм визначається у поставках до Китаю продукції машинобудування, авіації, енергетичної галузі, оборонно-промислового комплексу, сучасно військових технологій, транспортної сфери.

На сьогодні КНР володіє унікальною моделлю економічного розвитку. Важливим результатом «китайської моделі» - високі темпи економічного зростання, значний стрибок в промисловому виробництві, все це є дуже важливим для України. Україна може використати досвід Китаю тому що більше десятиліття тому він був виключно сільськогосподарською країною, а сьогодні вона є найпривабливішою економікою в світі.

Пріоритетом напрямом зовнішньої політики України є Євросоюз але при цьому країна має пам'ятати що Китай швидкими темпами рухається до стану економічної наддержави. Китай і Україна мають цілком реальні шанси для якісного і кількісного поліпшення взаємовигідного широкомасштабного співробітництва насамперед у названих вже пріоритетних галузях. Звідси випливає нагальна необхідність істотних корективів щодо втілення в життя «китайського вектора».

Українсько-китайські відносини мають можливість успішно розвиватися при умові що Україна усвідомить те що, Китай впроваджує швидке нарощування експортних можливостей через реалізацію продукції суднобудівної промисловості, ядерної та теплової енергетики, ракетно-космічної продукції та продукції машинобудування. Найбільш перспективними є види співробітництва, які дають змогу поєднувати продаж Україною високотехнологічної продукції й технологій з розвитком відповідного виробництва в Китаї. Саме з урахуванням цієї обставини можна, на думку фахівців, сміливо прогнозувати співробітництво, яке враховує імперативи XXI ст.

Суттєву роль відіграють спільні підприємства. У цій сфері співробітництво уже почалося але розвиток спільних підприємств відбувається дуже повільно, якщо порівняти економічні можливості і темпи розвитку зовнішньої торгівлі двох країн.

На даний час є 30 спільних підприємств з китайським капіталом, усі вони функціонують в обмежених сферах (переважно це є малі об'єкти та сервіс). Потрібно також збільшувати інвестиції в об'єкти з великою

взаємодоповнюваністю. Сьогодні Україна і КНР мають можливість запозичати одна в одної необхідні ресурси, перш за все – взаємно надавати комплектне обладнання та технологію. Як для цих процесів так і для інвестування в Україну умови ще не сформовані. І це створює проблеми в економічному співробітництві між двома країнами, і тому китайська сторона правильно розуміє існування цієї проблеми в Україні.

Важливою є правова сфера та впорядкування договірних відносин між суб'єктами торговельно-економічного співробітництва. Уряд України має покращувати роботу ринкової економіки і розширювати сферу зовнішньоекономічної діяльності.

Можна виділити нагальні кроки для посилення інвестиційного співробітництва:

Україна сприяє реалізації проєктів у межах «Один пояс, один шлях». Для цього українському уряду необхідно:

- ухвалити стратегію розвитку держави до 2030 року та окремий документ – стратегію співпраці України і КНР у межах ініціативи «Один пояс, один шлях»;
- організувати та провести зустріч лідерів України та КНР з метою поглиблення співробітництва;
- вступити в Азіатський банк інфраструктурних інвестицій;
- створити в державних структурах окремі координаційні підрозділи для реалізації спільних проєктів (у МЗС, Міністерстві інфраструктури, Міністерстві економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства);
- заснувати українсько-китайський проєктний офіс для надання оперативної, актуальної та релевантної інформації про Україну й встановлення міцних контактів між експертно-журналістським середовищем у Києві та Пекіні;
- створити в обох державах українсько-китайські культурні центри, які не будуть структурними підрозділами дипломатичних установ;

- посилити наявну систему підготовки фахівців із питань Азіатського регіону зі спеціальним фокусом на Китай.

Експерти МВФ в Україні відзначають: для щоб збільшити впевненість українських та іноземних підприємств у створенні та розширенні бізнесу та попередження про втягування їх до тіньової економіки потрібна проста і «прозора» регулятивна система.

Особливу увагу слід приділити удосконаленню механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю а також підвищити рівень ділового співробітництва, разом з тим посилювати роботу законодавчих органів щоб запобігти шахрайству та реалізації підроблених і низькосортних товарів та сприяти формуванню високої репутації підприємств і товарів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III

Більшість проблем, так само як і успіхів, економічного співробітництва України з Китаєм пов'язана із самою структурою експорту. Основний обсяг експорту приходить на сировину та не найсучасніші технології, які недорого коштують на міжнародному ринку, а тому Китаю, як країні, що розвивається є вигідним купувати їх у нас за найнижчими цінами. Отже, на короткий строк попит на ці статті експорту Україні забезпечений. Плідним є й співробітництво у сфері ремонту та модернізації застарілої техніки, а також підготовці та підвищенні кваліфікації кадрів.

Але така співпраця не буде довгостроковою, оскільки розвиток технологій у Китаї та переорієнтування їх на власні сили невдовзі має спричинити відмову від подібної української продукції на користь власного виробника. Тому необхідно змінити структуру експорту з переважання первинної сировини та застарілої техніки на переважання нової техніки й технології, товарів високого рівня переробки, різних послуг. І оскільки Китай проявляє зацікавленість саме у наукових розробках українських вчених та інженерів, то необхідність інвестицій у розвиток науки та техніки в Україні є очевидним та надійним засобом для затвердження позицій нашої держави на китайському ринку та світових ринках взагалі.

Китай та Україна вже створили нову формулу взаємовідносин - рівноправне довірче партнерство, спрямоване на стратегічну взаємодію. З вступом у XXI ст. перспективи розвитку китайсько-українського співробітництва ще більше розширяться. Цьому сприятиме ряд об'єктивних факторів:

- по-перше, посилення взаємодоповнюваності економічних структур обох країн на тривалу перспективу;

- по-друге, переваги географічного положення Китаю та України у стратегічному відношенні створюють обом країнам хороший шанс для розвитку торговельно-економічного співробітництва;

- по-третє, поглиблення реформ і відкритості в обох країнах створюватиме необхідні сприятливі внутрішні умови для розширення двосторонніх торговельно-економічних відносин.

Китай і Україна мають цілком реальні шанси для якісного і кількісного поліпшення взаємовигідного широкомасштабного співробітництва насамперед у названих вже пріоритетних галузях. Звідси випливає нагальна необхідність істотних корективів щодо втілення в життя «китайського вектора» зовнішньої політики України.

На основі аналізу стану економічної структури та рівня науково-технічного потенціалу обох країн, тенденцій їх подальшого розвитку, на нашу думку, варто формувати та закріплювати співробітництво у таких галузях. Насамперед, необхідно встановити співробітництво у сфері новітніх технологій. В Україні є порівняно потужна науково-технічна основа і різноманітні види сучасних виробництв у хімічній, електротехнічній та інших галузях промисловості. Особливо помітні провідна роль науково-технічної сфери, її переваги і вплив на випуск продукції у ряді галузей виробничої сфери. Йдеться про такі відомі всьому світові галузі, як машинобудування та суднобудування, авіаційна техніка і порошкова металургія. Китай заінтересований у переданні Україною окремих видів авіакосмічної, металургійної, машинобудівної, хімічної та інших технологій, композиційних матеріалів і т. п.: продукти високих технологій України йому використовувати простіше, доступніше і економніше, ніж аналогічні продукти західних країн, оскільки устаткування і його структура в Україні більше відповідають рівню розвитку техніки та управління в Китаї.

Торговельно-економічне співробітництво між Китаєм та Україною повинне розвиватися до такого рівня, який би збігався з економічними потенціалами обох країн. І тому треба реально об'єднувати їх зусилля, а не лише бажання удосконалювати співробітництво. Уже тепер потрібна реальна стратегічна програма довгострокового розвитку торговельно-економічного співробітництва, яка б сприяла структурним зрушенням і формуванню

експортних потенціалів. При цьому варто не тільки спільно завойовувати сьогоdnішній ринок, а й передбачати майбутній. Нині експортно-імпортна торгівля двох сторін помітно розвивається, але її питома вага у загальній сумі торгівлі України та Китаю ще невелика. Експерти вважають, що найближчим часом взаємна торгівля може зрости до 3-4 млрд. дол.

Незважаючи на те, що між Китаєм та Україною існують деякі проблеми та перешкоди у торговельно-економічному співробітництві, у спільній виробничій діяльності та інших сферах, воно має стратегічний характер і, як вказувалося, повинне розвиватися до такого рівня, який би відповідав рівню економічного потенціалу обох країн та їх бажанню йти назустріч одна одній. У ХХІ ст. Китай та Україна йтимуть поруч як партнери у досягненні нової якості економічного розвитку і зростання добробуту своїх народів. Таким чином, треба мати на увазі, що українсько-китайські відносини можуть успішно розвиватися лише за умови доброго усвідомлення Україною, що Китай реалізує один з небагатьох наших зовнішніх резервів швидкого нарощування експортних можливостей за рахунок продукції машинобудування, ракетно-космічної, суднобудівної промисловості, ядерної та теплової енергетики, продукції ВПК. Найбільш перспективними є види співробітництва, які дають змогу поєднувати продаж Україною високотехнологічної продукції й технологій з розвитком відповідного виробництва в Китаї. Саме з урахуванням цієї обставини можна, на думку фахівців, сміливо прогнозувати співробітництво, яке враховує імперативи ХХІ ст.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день Китай за темпами економічного зростання, за зовнішніми торгівельними відносинами, населенням, площею, займає в порівнянні з іншими країнами одне з перших місць, і тому вона має великий вплив на світову економіку. До прикладу, станом на 2019 рік за рівнем економічного розвитку Китай посідає друге місце після США. Причиною цього стало реформування зовнішньо-торговельної політики Китаю у 1978 році.

Завдяки переорієнтуванню на політику «відкритих дверей» економічні показники Китаю почали показувати позитивні зміни.

Зо останні роки Китай за показниками торгівлі посідає перше місце у світі і є одним із головних гравців сучасної міжнародної торгівлі. КНР за обсягом зовнішньої торгівлі та експортом товарів посіла перше місце, друге - за імпортом товарів, третє - за експортом послуг, Зростання Китаю як провідної торгової держави має прямі наслідки для виробництва та доходів своїх торгових партнерів та опосередковані наслідки для багатосторонньої торгової політики.

Основною відмінністю зовнішньої торгівлі Китаю є постійне зростання позитивного сальдо торгового балансу (в грудні 2018 – 44,74 млрд. дол. США), відбулося зростання експорту та імпорту товарів та послуг (в 2018 році – 2,662,779 млн та 2,561,707 млн. дол. США), завдяки успішній та модернізованій торговій політиці країни він зміг піднятися з останніх місць в рейтингу на одні з перших.

Незважаючи на позитивну динаміку зовнішньоторговельного обороту Китаю, слід зазначити, що протягом розглянутого періоду він уповільнюється. Система пріоритетності розвитку зовнішньої торгівлі в Китаї відводить провідну роль експортно-імпортній номенклатурі товарів, оскільки частка торгівлі послугами значно менша. Зміна структури зовнішньої торгівлі Китаю можна розглядати як значне досягнення країни, оскільки вона зазнала

серйозних якісних змін. Вирішальним досягненням останніх років стало підвищення частки готової продукції в загальному експорті до 95%, і в першу чергу машин та обладнання до 50%.

Серед основних партнерів можна виділити ЄС, США, Гонконг, країни АСЕАН. Основним експортом Китаю є високотехнологічна продукція, одяг, текстиль, взуття, меблі, двигуни та генератори, інтегральні схеми, тощо. А імпортує електротехнічну та механічну продукцію, високотехнологічні товари, сиру нафту та інше.

Великий вплив на розвиток зовнішньої торгівлі Китаю має іноземний капітал. Основними інвесторами є Гонконг, Японія, Сінгапур, Тайвань, США, Республіка Корея, Німеччина, Нідерланди, Великобританія, Швейцарія, на частку яких припадає 91% усіх прямих іноземних інвестицій. Значну частку інвестицій отримують від китайські діаспори. Також швидкими темпами зростають темпи зростання експорту китайського капіталу за кордон та інвестицій в об'єкти інфраструктури іноземних країн.

Значні зміни спостерігаються в географічній структурі зовнішньої торгівлі Китаю, пріоритет належить торгово-економічному співробітництву з Азією, тоді як частка традиційного партнера Японії зменшилася. Китай активно нарощує свою присутність на ринках Африки та Латинської Америки.

Основним напрямком китайського експорту є такі країни та території, як Сполучені Штати Америки та Європейський Союз.

Свої провідні позиції в міжнародній торгівлі Китай зобов'язаний, по-перше, вступом країни до Світової організації торгівлі на початку ХХІ століття, що справило величезний вплив на інтеграцію у світову економіку. По-друге, така позиція забезпечується ефективною торговою політикою держави, що визначає систему національних торгових інтересів та пріоритетів, напрямків, механізмів та інструменти реалізації зовнішньоторговельної політики країни.

Головна увага Китаю на сьогоднішній день зосереджена на таких напрямках зовнішньоторговельної політики як:

1. Проведення спрощеної процедури торгівлі, використання активної політики імпорту, розробка нових видів торгівлі і сприяння інноваційному розвитку переробної торгівлі.
2. Заохочення іноземних інвестицій, впровадження реформ системи управління іноземними інвестиціями, сприяння заокеанського інвестиційного співробітництва.
3. Посилення захисту прав інтелектуальної власності.
4. Створення нових зон вільної торгівлі.
5. Створення нової платформи для міжнародного співробітництва і ініціативі «Один пояс один шлях».
6. Активна участь у економічному управлінні.
7. Створення нових зон вільної торгівлі.

Тому політика Китаю відносно зовнішньої торгівлі дуже ефективна, але вона залежить від зовнішнього ринку та незважаючи на активну протидію протекціоністській політиці Китай веде торгову війну з США в якій і застосовує засоби останньої.

Китай прагне створити багаторівневу модель відносин з різними країнами. Щоб досягти цієї мети, він підтримує дружні відносини з країнами в усьому світі. Особливу роль тут може грати Україна, яка займає важливе геополітичне і гео економічне положення на Новому Шовковому шляху, яка сполучає Європу та Азію.

Двосторонні відносини між Україною та КНР мають характер стратегічного партнерства і співробітництва між двома країнами. Китай підтримує суверенітет і територіальну цілісність України, а Україна підтримує політику «одного Китаю». Враховуючи зміни та реформи які стались в Україні за останні роки, дві сторони здійснюють роботу яка спрямована на створення нового етапу розвитку двосторонніх відносин шляхом піднесення їх на новий рівень.

В умовах необхідності швидкої та ефективною модернізації української економіки, налаштування її на рейки сучасного світового ринку інвестиційні,

виробничі та науково-технологічні можливості поглиблення співпраці з Китаєм, зокрема участь в проєкті «Один пояс, один шлях» можуть стати для України вагомим ресурсом розвитку та модернізації відповідних галузей української економіки, поштовхом до відновлення позицій на світових ринках.

Україна та Китай зацікавлені у налагодженні та розвитку двосторонніх відносин які вигідні для двох країн, тому визначаючи зовнішньополітичні орієнтири української держави не можна відкласти співробітництво з КНР на другий план, тому що україно-китайське партнерство може стати для України вигідним для вирішення внутрішніх проблем.

Російська агресія підштовхнула Україну та Китай до інтенсивної співпраці. За 2014-2015 рр. збільшилися зовнішньо-економічні контакти України та КНР, внаслідок закриття російського ринку для українських товарів. Зокрема збільшується військово-технічне співробітництво, авіаційна галузь та сільське господарство.

Україна має усвідомлювати системні зміни у світовому порядку та визначити свою роль враховуючи нові геополітичні обставини, одна з яких полягає у зростанні ролі КНР як політичного та економічного центру сили.

Тому розвиток співробітництва України з Китаєм має посилити її позиції у переговорах з Російською Федерацією щодо припинення протистоянь та налагодження партнерських відносин. Це можливе за умови пошуку балансу спільних інтересів. Політичні та економічні дивіденди від цього мають також дозволити прискорити реформи всередині України та підвищити їх якість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрій Олефір, ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА КИТАЮ: ДОСВІД РЕФОРМ ДЛЯ УКРАЇНИ - URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/2/11.pdf>
2. Андрійчук В. Г. «Китайське чудо» на світогосподарській арені: гіпотетичні і реальні шляхи й механізми здійснення та інтригуючі можливості їх адаптивного використання в Україні - В. Г. Андрійчук - Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2009. – № 1 (36). – С. 29–32.
3. Антонюк Л.Л., Хоменко О.В. Стратегічні вектори економічної співпраці України та КНР Україна–Китай. – 2017. – №3 (9). – С. 70–75.
4. Геєць В. М. Перспективи співробітництва України та КНР в науково– дослідних програмах В. М. Геєць Україна–Китай. – К.: «MyCityPrint», – No13.– 2018. – С. 28–31.
5. Гончарук А. З. Роль і місце Китаю в сучасному світі (до 70–річчя Китайської Народної Республіки А. Гончарук Україна – Китай. – 2019. – №3 (17). – ст.20-26
6. Гончарук А. З. Роль і місце Китаю в сучасному світі (до 70–річчя Китайської Народної Республіки А. Гончарук Україна – Китай. – 2019. – №3 (17).
7. Гончарук А. З. Україна – Китай: непростий шлях до зміцнення партнерства у суперечливих міжнародних умовах А. Гончарук Україна–Китай». –№1 (15). – 2019. – С. 20–28.
8. Дроботюк О. Українсько-Китайське економічне співробітництво: підсумки 2010-2018 - URL: <http://sinologist.com.ua/drobotyuk-o-ukrayinsko-kytajske-ekonomichne-spivrobitnytstvo-pidsumky-2010-2018-rr>
9. Економіка Китаю - URL: https://www.tadviser.ru/index.php/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F:%D0%AD%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%9A%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%8F
10. За перші 10 місяців зафіксовано стабільне зростання обсягу

фактично використаних іноземних інвестицій в Китаї - URL: <http://www.tianxia.link/uk/article/7342-za-piershi-10-misiatsiv-zafiksovano-stabilnie-zrostannia-obsiaghu-faktichno-vikoristanikh-inoziemnikh-inviestitsii-v-kitayi>

11. Закон України – Про державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україну від 17.12.1993 р. № 3744–ХІІ.

12. Китай з 1 липня знизить мита майже на 1,5 тисячі товарів-URL: <https://economics.unian.ua/industry/10137812-kitay-z-1-lipnya-znizit-mita-mayzhe-na-1-5-tisyachi-tovariv.html>

13. Китай став найбільшим діловим партнером України — інфографіка- URL:<https://nv.ua/ukr/biz/economics/torgivlya-z-kitayem-kitay-stav-golovnim-dilovim-partnerom-ukrajini-novini-ukrajini-50048806.html>

14. Лазарчук М. О. Соціально-економічні реформи в Китаї: генезис та чинники, М. О. Лазарчук, Вісник МСУ. Економічні науки. – 2013. – Т. XVI. – № 1-2. – С. 117-124.

15. Мерніков Г. І. Модернізація України і досвід Китаю , Г. І. Мерніков, Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 3(20). – С. 137-145.

16. Офіційний сайт Асоціації Українсько–Китайського співробітництва-URL:<http://auss.org.ua>

17. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду - URL: <http://www.imf.org>

18. Офіційний сайт Світового банку - URL: <http://www.worldbank.org>

19. Офіційний сайт компанії PricewaterhouseCoopers (PwC).- URL: <https://www.PricewaterhouseCoopers>

20. Офіційний сайт Державної служби статистики України. - URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

21. Офіційний сайт компанії Deloitte. - URL: <https://www2.deloitte.com>

22. Офіційний сайт ЮНКТАД - URL: <http://unctad.org/en/>

23. Пей Чанхун. 40–річний досвід реформування економічної системи

Китаю- Пей Чанхун - Україна–Китай». – №13.– 2018. – С. 98–106.

24. Пен Ван. Трансформація торговельних відносин України з КНР в умовах глобалізації світової економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Київський НУ ім. Тараса Шевченка. – К., 2008. – 20 с.

25. Погорелова І. Сучасні українсько-китайські відносини: історія становлення та розвитку І. Погорелова Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. – 2010. – № 19 (206). – С. 127-132.

26. Торговельна війна США і Китаю. «Більшої загрози світовій економіці не існує» - URL: <https://glavcom.ua/world/observe/torgovelnna-viynna-ssha-i-kitayu-bilshoji-zagrozi-svitoviy-ekonomici-ne-isnuje-594485.html>

27. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно–економічне співробітництво від 23.08.1992р. No 1873.

28. Характер та особливості сучасної зовнішньоторговельної політики Китаю URL : <https://studopedia.info/3-108201.html>

29. Китай – Валовой внутренний продукт - URL: <https://knoema.ru/atlas/%D0%9A%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%B9/%D0%92%D0%92%D0%9F>

30. Китайская модель перехода к рыночной экономике / РАН, Институт Дальнего Востока. – М., 2007. – 208 с

31. Новый Шелковый путь и его значение для России: сб. ст. / отв. ред. В.Е. Петровский. – М., 2016. – 233 с.

32. Общий объем импорта и экспорта услуг в Китае превысил в 2018 году 5 трлн -URL: <http://russian.people.com.cn/n3/2019/0227/c31518-9550130.html>

33. Островский А. В. Модернизация Китайской модели перехода от плановой экономики к экономике рыночной в ходе экономической реформы - А. В. Островский - ФН. – 2015. – № 1. – С. 135-152.

34. Рост ВВП Китая в 2018 году замедлился до минимума за 28 лет -

URL: <https://www.vestifinance.ru/articles/113377>

35. Сальдо торгового баланса Китая - URL: <https://ru.investing.com/economic-calendar/chinese-trade-balance-466>

36. Семь секретов китайского экономического чуда - URL: <https://www.rbc.ru/photoreport/08/10/2014/54357074cbb20f72b885cb>

37. Сунь Далинь. Экономические реформы в Китае - Далинь Сунь - Научный обозреватель. – 2013. – № 11(35). – С. 29-31

38. Устиян И. Об экономической реформе в Китае: экон.-аналитический и инф. Аспект - И. Устиян. – Ч.: Dep. Ed. ASEM, 2005. – 155 p. 6.

39. China Customs Statistics , General Administration of Customs of People's Republic of China - URL: <http://english.customs.gov.cn/newsroom/statistics>.

40. China Exports - Trading Economics. – 2019. – URL: <https://tradingeconomics.com/china/exports>

41. China GDP - Trading Economics. – 2018. – URL: <https://tradingeconomics.com/china/gdp>

42. China Imports - Trading Economics. – 2019. – URL: <https://tradingeconomics.com/china/imports>

43. China Population– 2019. – URL: <http://www.worldometers.info/world-population/china-population/>]

44. Factbox: China, a greater contributor to global - Xinhua. – 2018. – URL: http://www.xinhuanet.com/english/2018-09/18/c_137476593.html

45. Human Development Index 2019 - URL: <files/hdr2019.pdfhdr.undp.org>.

46. Land area – 2017. – URL: <http://world.bymap.org/LandArea.html>

47. Scott Liu. China's Economy after the Financial Crisis Burst . Scott Liu/Economists' analysis of China's Economic Transformation. – Beijing: Foreign Languages Press, 2012. – P. 219-227.

48. Seoul APEC Declaration - URL: <https://www.apec.org/Meeting->

Papers/Annual

49. Trade policy review – China: World Trade Organization, 2018. – 23 с.
50. Ukraine: Main export partners in 2018- URL: <https://www.statista.com/statistics/296551/ukraine-main-export-partners/>
51. Ukraine: Main import partners in 2018 - URL : <https://www.statista.com/statistics/296555/ukraine-main-import-partners/>
52. Ukrainian Institute for the Future. (2019). Економічна стратегія України 2030. Отримано з Ukrainian Institute for the Future - URL: <https://strategy.uifuture.org/>
53. UNCTAD. (2010). Trade Indicators. Отримано з UNCTAD - URL: https://wits.worldbank.org/wits/wits/witshelp/Content/Utilities/e1.trade_indicators.ht
54. Working Level - URL: <https://www.apec.org/About-Us/How-APEC-Operates/Working-Level>
55. World's trade wars: features and consequences - URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4153>